

moder jord

VELTANDE, MED DIT TOLMOD
SOM BERRI DI MOR:

KAN EIGE,
NEKTER DU BRINGA
OG LET OSS PÅ SYNE
LIVSENS SAFT.

VI KNEW DEG
FOR HEIRE OG HEIRE
I DI BERRE SOM ALDRI

TEK ENDE,
TAPPAU VI OR DEG
OG ØYDER DI KRAFT.

LETGJEVANDE STRÅUMAR
RENN OG FLØDER
I DINE ÅDRAR.

MANGE ER VI,
DINE BORN,
SOM DU EITLAR OG FODER.

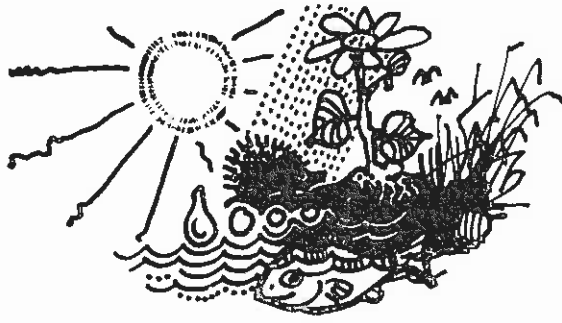
MANGE ER VI SOM SARAR.
TAPRAR DEG - METR
ENS VI TRENG.

GRADIGE ER VARE MUNNAR.
HJARTELAUST SYG VI DEG,
MOR.

UM VI ENN ANAR
ATT DINE BRUNNAR
IKKIE ER BOTNLAUSE.

UMSYNSLAUST, HARDT,
SYG VI DEG,
MODER JORD.

småskrift 1
samling om skaperverket

SAMLING OM SKAPERVERKET

OPPROP

Gud skapte — og det var såre godt. Også før mennesket kom inn i bildet . . .

Naturen har egenverdi fordi Gud har skapt den — og ikke bare fordi den er gavnlig for mennesket. Den verdi som delene har, går igjen i helheten i naturen. Økologien forteller om en fint sammensatt balanse, som ikke må rokkes dersom livet skal bestå.

I dag lider naturen større overlast enn noensinne. Mennesket skalter og valter med den etter eget forgodtbefinnende — istedenfor å forvalte den til Guds ære og helhetens beste.

Som kristne bør vi besinne oss på denne situasjon, siden vi som mennesker er satt til å «dyrke og vokte hagen». Mer enn noengang er det nå nødvendig med en

SAMLING OM SKAPERVERKET.

Hensikten med dette oppropet er ikke å skape noen ny naturvernorganisasjon. Vi ønsker å samle vårt arbeid framover langs to linjer: INFORMASJON og INSPIRASJON. Omfanget vil avhenge av den oppslutning vi får på dette utspill.

Kirsti Birkeland, Oslo — Gunnar Brølvik, Oslo — Sigve Dagsland, Oslo — Øyvind Dahl, Stavanger — Randi Bojer Godal, Bærum — Nils Magnar Grøndstad, Bergen — Tor Grønvik, Hurdal — Reidar Halgunset, Orkdal — Eva Forsell Halaas og Vidar Halaas, Risøya — Hans Petter Hanssen, Rissa — Alfred Hauge, Stavanger — Inger Heiberg, Bærum — Astrid Hognestad, Oslo — Tor Holtan-Hartwig, Oslo — Jostein Landrø, Berkåk — Roy Nordbakke, Alta — Harald Olsen, Bø i Telemark — Odd Oanes, Stavern — Hans Eivind Rillse, Oslo — Knut Gunnar Sellevold, Hjelmland — Axel Smith, Åsker — Knut E. Sparre, Oslo — Ole Jakob Stakkestad, Stokmarknes — Lyder Johs. Verne, Finnsnes — Egil A. Wyller, Oslo — Oddvar Øieren, Elverum — Sverre og Bodil Aalvik, Alta — Hans Eirik Aarek, Ås.

Om du vil støtte dette initiativet, kan du sende ditt bidrag — stort eller lite — til

**SAMLING OM SKAPERVERKET
POSTBOKS 91 7100 RISSA**

— — —
Postgirokonto nr. 5 84 98 64.
Bankgirokonto nr. 4213.20.27905.

OBS: Du kan selvsagt yte støtte på annen måte enn med penger; ved personlig innsats i en eller annen form.

innsteg

Arbeidet med en "samling om skaperverket" har sitt utgangspunkt i at Gud har skapt og opprettholder alt liv på jorda. Som skaper står han utenfor sitt skaperverk, men omgir det med sin kjærlighet. Hans omsorg gjelder alt det skapte - naturen såvel som mennesket.

Alle levende vesener er våre MEDskapninger. Det betyr at vi må leve MED naturen, og ikke MOT den. At Gud vil ha et personlig forhold til mennesket og gi det forvalteransvar innenfor denne store sammenheng, øker bare vår tilhørighet til medskapningene. TILHØRIGHET og FORVALTERANSVAR blir nøkkelord i det videre arbeid med denne saken.

Som O P P R O P E T antyder (se side 2) håper vi at en "samling om skaperverket" vil gi styrke til økt innsats når det gjelder informasjon og inspirasjon på dette området i framtida. Dette arbeidet vil best kunne skje gjennom små arbeidsgrupper rundt i landet. Kontakten mellom grupper og enkeltpersoner skjer gjennom et sekretariat, som også sørger for felles framstøt og utadrettet virksomhet.

Småskriftene er et ledd i informasjonsvirksomheten. Dette nr. er den spede begynnelse - blitt til under presset av mange andre gjøremål - men vi håper likevel at det er lesverdig. Kan du som leser dette, være med å spre stoffet til andre, slik at saken blir kjent i vide kretser? Kan den siste artikkelen tjene som grunnlag for et bibelstudie-arbeid om skaperverket? Ta det i så fall med til din gruppe! I det hele tatt oppfordrer vi herved leserne til å ta del i spredningen av stoffet - og dermed bidra til den holdningsendring som trengs i dag!

Neste utgave av våre småskrifter kommer i hovedsak til å bygge på ei særoppgave i systematisk teologi ved Menighetsfakultetet, skrevet av nåværende sokneprest i Lærdal, Roar Strømme. Oppgaven heter: TEOLOGIEN I MØTE MED ØKOKRISA (nokre tankar om ei teologisk naturforståing). Vi tar med e t t e r o r d e t her, for å pirre nysgjerrigheten og for å vise hvilket alvorlig ærend forfatteren er ute i:

"Diskusjonen om natursynet kan førebels synast akademisk og fjern frå det allmenne kyrkjelege livet. Men det kan kome til å endre seg nokså raskt. I Nord-Amerika har vi sett at det er kome ein sterk reaksjon mot kristendommen bland indianarar og eskimoar grunna natur-øydinga til dei "kristne" amerikanarane av europeisk ætt. Dei finn sine gamle religionar meir naturvenlege og vender attende til dei. I vårt eige land har vi og eit undertrykt naturfolk - samane - og vi må vere førebudde på at det same kan skje blant dei. Svikten i naturteologien er blitt ein støytstein for trua. Kanskje skulle vi sjå reaksjonen hos desse naturfolka som eit profetisk varsel om kva som vil skje ettersom økokrisa tilspissar seg, dersom vi ikkje maktar å reaktivere ei bibelsk naturforståing i teologi, liturgi og kyrkjeleg praksis."

Vi planlegger enda et nummer av småskriftene til utgivelse i løpet av høsten. Hovedinnholdet i dette blir enda en avhandling ved MF: "kirkens forhold til noen av privatbilismens skadevirkninger, særlig med henblikk på talen om menneskeverdet som kriterium." Forfatteren er Ola Garli.

REDAKSJON AV DETTE NUMMER

Hans Petter H a n s s e n

Forsidebilde/tegning s.35

Åslog S t y v e

Øvrige illustrasjoner ved

Anders F æ r e v å g

Småskriftets adresse er

SAMLING OM SKAPERVERKET

Postboks 91 7100 Rissa

BØN I TIDA

Lova vere du aller høgste,
for viljen din nedteikna i fugleveng
og menneskehjarte.

Konturen av tanken din stig fram
når hav bryt skummande mot
stødig fjell
og grenser slik vert haldne.
Til heimsens ender renn og dryp,
veks og flaumer skapingsordet
og retten krenkjer du aldri.

Lova vere du aller høgste,
som sveiper havsbotnen i mørkret -
fisk og djupe straumar
er løynd skapning frå di hand.
Morgonen kallar du fram frå ljós-
randa,
om kvelden knyt du sjustjerne-
bandet til teikn.

Lova vere du
for epletreblomen
og røter i vetevarm mold.
Viseleg er råda dine, -
doggen er grenselaus nåde.
Under ér i tida, storverk vi ikkje
skjøner.
Sviket er i tida, sviket er vårt, -
som eit heile, som ein del.
Vinglande vegville vert ikkje
kalla på, får ikkje namn.
Stort er sviket.

Vatn vert temma, jord vert pressa,
havet tømt, -
vanvetsrittet fer over jorda.
Di rådgjerd er gjort uklår.
Farten aukar, pengar grin,
rettane vert ikkje ansa under sola.
Sjølve fastset vi tida
for dødsdansen.
Utan å late den eine dagen gje
visdomen sin til den neste,
ofrar vi levande liv til ein
sakte død.

Bøna i tida er bøna om oppbrot,
sameine blodskraft og andskraft
til heilskapsferd.
Frie Menneskeson,
fri oss frå abstrakt interesse
eller stram pliktkjensle.
Nokre av oss finn du i resignert
forsteining,
andre tumlar rundt i vegløysa, -
fri oss Menneskeson.
Bind truskap og kjærleik om
halsen vår,
merk oss med handlingsmotet.

Eg muclar mi bøn mot draumfylt jord -
eg kastar ho ut i redsle og tru.

- å skape og å verte skapt,
å leve Gudstanken;
hjelp oss Gud Fader

Gud Son

Gud Heilage Ande -

EN HUSHOLDER

For 20 år siden ville ikke Egil Wyller ha noe med kristendommen å gjøre. Han levde i sin egen platonske verden hvor Guds ord ikke fikk slippe til. Men nå er situasjonen en ganske annen: professor Wyller benytter enhver anledning til å vitne om sin tro på Jesus Kristus. Det merkes sågar når han holder forelesninger om Platon! Og forholdet til Bibelen er blitt inderlig.

Dette var innledningsordene til et intervju med professor Egil A. Wyller i Vårt Land for en stund siden. Vi vil her gjerne understreke at når forholdet til Bibelen er blitt inderlig, så gjelder dette også hans forhold til Bibelens syn på skaperen og skapningen. - Vi gjengir i det følgende hans betraktninger om "Naturen og det kristne husholderansvar", som er hentet fra hans bok GJERNINGSORD (Johan Grundt Tanums Forlag, Oslo 1975). Artikkelen bør leses med ettertanke og i små porsjoner, og vil da åpne vide perspektiver.

Ellers er å bemerke at Egil A. Wyller var en av de første som skrev under oppropet 'SAMLING OM SKAPERVERKET' - og engasjementet var så stort at han samtidig skrev følgende dikt - som også vitner om t i l h ø r i g h e t til naturen:

«UNDERKNUTFOSSEN»

DET STAR EN HYTTE LANGT INNE I FJELLET, EN BU.
ALLEMANNS ER DEN, MEN INGEN VET OM DEN - GJØR DU ?
"UNDEKNUTFOSSEN" ER NAVNET, - REN POESI.
SYV OG EN HALV KVADRAT BEREGNET FOR NI.

TURFOLK OG JEGERE, FISKERE, HER FANT DE LY.
DEN LUKTER AV LYNG OG AV LEMENLORT. FORBY
UVEDKOMMENDE ADGANG TIL DETTE STED:
ENHVER SOM STAR UBERØRT OVERFOR UBERØRT FRED.

FØRST SOM JEG SA DEN OG LA I DEN, VAR DET SOM GUTT.
MIN VERDEN, DET FØLTES SOM HER TOK DEN ENDE OG SLUTT.
EN DAGSMARSJ VIDERE INN, OG LENDET BAR UT
MOT "ANDRE" SIDEN. STANS, DETTE STED ER AV GUD.

SIDEN, SA OFTE JEG KUNNE, SØKTE JEG DIT.
NU KOM JEG FRA "ANDRE" SIDEN, OG FISKET VAR SKIT.
MEN VERDENS ENDE FORBLE, DEN S FRIHET OG FRED.
ALT BLIR TIL LIV PA INTET LEVENDES STED.

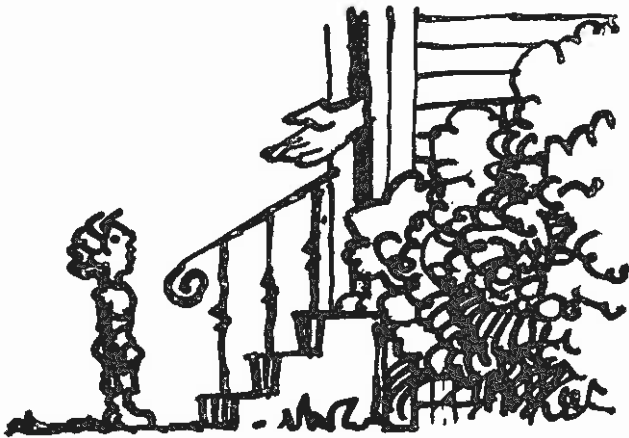
SIST GANG JEG SA DEN - IFJOR - STOD DET GUF S AV EN GRAV.
KVITEDAUS MERKE VAR SATT: EN VANNMALERSTAV.
HYTTEN SKAL FLYTTES, MEN S T E D E T SKAL SENKES I SJØ.
SPORT BLIR TILBAKE, MEN LEMENLORTEN SKAL DØ.

MENNESKE, FATTER DU HÆRVERKETS OMFANG OG MAL ?
SKAPERVERKET SKAL TJENE DITT VELBEHAG: SKAL !
VERDEN HAR KUN E N ENDE MER: FORFERDELSE.
OG DET SKYLDES VAR, DEN KRISTNE KULTURS FORHERDELSE.

Naturen og det kristne husholderansvar

Av Egil A. Wyller

Det å holde til huse og det å høre hjemme er ikke det samme. Jeg har holdt til huse i mange utland, men Norge er mitt eneste hjemland. Her har jeg lenge holdt til huse i Oslo, er blitt glad i både Nordmark og Østmark; Men Stavanger er min hjemby og Ryfylke mitt hjemsted. Og jeg minnes min barndoms Stavanger, den daglige vei frem og tilbake - frem mot skolehuset (først), og senere mot Handelens hus, Posthuset, "byen", og så til-

bake mot det hus, som var min fars hus, men som var mitt hjem (slik det hus jeg nå bebor, er mine barns hjem). Man "holder" til huse, ens tilholdssted; men man "hører" hjemme, ens tilhørighet.

Den kristne hører ikke hjemme i verden, men han holder til huse i den. Den kristne holder til huse i verden, men han hører ikke hjemme i den.

Det å holde til huse og det å bo på hybel eller hotell er heller ikke det samme. Å bo på hybel og på hotell er samme måte å bo på; det er bare økonomien, "standarden" som skiller, gjerne også lengden av oppholdet. Helt anderledes er det å bli huset - f.eks. av et vennepar, og atter anderledes er det selv å husholdere, å vite at her b o r jeg i ordets egentlige betydning av å "bygge", virke, her flettes jeg inn i et samvirke. - Jeg spurte engang en mann på Lambertseter i Oslo etter veien ut av labyrinten og ned til det nærliggende Holtet. "Jeg er ikke kjent her," lød svaret, "jeg bare bor her."

Den kristne sjel må ikke hybel-bo på jorden; den skal holde til huse der.

I min hjemby hadde skjebnen innrettet det slik at min fars hus, mitt hjem, lå i et distrikt som het "Paradis", og veien frem til "byen" og tilbake igjen gikk gjennom kirkegården. Først sent innså jeg det sinnbilledlige i dette. Alle hus her på jorden, også mitt hjem dengang og mine barns hjem idag, er for "byen" å regne, for jorden og verden i forhold til det eneste sanne Hjem, som er hinsides døden. Fra dette Hjem tales det til oss også her og nu - særlig i min Faders hus, så lenge ord og sakramente der forvaltes rettelig.

- Så meget til forberedende begrepsavklaring. Og nu vil jeg ta mine lesere med på en dristig klatretur, i form av en steil nedstigning. Med tankens og troens vingede hjelp plaserer vi oss umiddelbart på toppen av den tinde som er 1. Moseboks 1. kapitel (Genesis 1). Og så søker vi å stige skrittvis ned fra Bibelens ord til vår hverdags økologiske problemer. Jeg har tatt med meg en taustige som heter: "Som i himmelen, så og på jorden". Den har nøyaktig 9 trinn. Mon tro om den rekker helt ned til privatbilismen og den grå granitt?

1.

Vi er Guds husholdere (forvaltere)

Gud skapte mennesket i sitt bilde og ga det råderett over jorden (Gen.1). Vår råderett er altså knyttet til vår Gudbilledlighet, og det vil si (jeg holder meg her til Brattgård, "Goda förvaltare", Sth. 1966) at vi skal handle på vegne av Gud, være Guds stattholdere eller husholdere. Vi er ikke jordens herrer, som kan styre og stille etter forgodtbefinnende.

Jorden er vårt betrodde gods, og vi vil engang - blir stadig - krevet til regnskap av godsets Herre; og ethvert regnskap må balansere. Fordi vi på denne måte står til svars, med regnskapets dag for øyet, er vi ansvarlige. Vår myndighet er basert på en fullmakt, vår frihet er ett med et åk, da vi tilhører ikke oss selv, men Ham som har skapt oss.

I Ny-testamentet blir husholder-tanken sterkt markert. Man vil særlig hos Paulus finne det greske ord *oikos* (vårt "øko" = hus, bolig) og avledninger herav i en rekke belysende sammenhenger (se f.eks. 1. Kor. 4; 2. Kor. 5; Ef.2, 19 - 22). Den gode husholder eller "økonom" fremmer sin husholdning eller "økonomi" i form av å oppbygge (*oikodomein*) sitt sanne, åndelige bosted (*oikos*) i det omfattende "bolag" (*oikumenē*) som er det kristne fellesskap i sin alminnelighet og menighetsfellesskapet i særdeleshet. Her kan således den moderne utgave av husholdertanken slå rot, som har sin inspirasjon fra amerikansk "stewardship", og som i vårt land gledelig vinner terreng under ordet "den levende menighet" (Eilert Dæhlin).

Kan man så ut av disse paulinske tekststeder direkte utlede en kristen økologisk bevissthet? Jeg betviler det. At ordet "økologi" ikke forekommer hos Paulus, er uten betydning, da det er et kunstord (visstnok skapt av biolog-filosofen Ernst Hæckel i midten av forrige århundre). Men Paulus, korsets teolog, la all vekt på å vise mennesket, hvor det åndelig

og egentlig talt hørte h j e m m e. At Gud også hadde "dannet jorden til bolig for folk (Es.45,18) var det ikke hans oppgave å understreke. Tvertimot heter det tilspisset hos Paulus: "Så lenge vi er hjemme i legemet, er vi borte fra Herren." (2. Kor. 5,6).

Så om enn "den levende menighet" er en ekte paulinsk idé som fører velsignelse med seg, så vil den vel for kristen økologisk tenkning og virkeliggjørelse mer være å forstå som et ansatspunkt, enn som et ståsted. Man kan neppe nå til naturhusholdningen gjennom en skrittvis og gradvis utvidelse av menighets-husholdningen, som om man ville si: hittil har vårt ansvar dreiet seg om medmennesket i Nordstrand menighet, nu skal det utvides til også å gjelde dyre- og fuglelivet i Østmarka! Ikke en kvantitativ utvidelse, et kvalitativt sprang synes her å måtte til - et sprang tilbake til Gammelt Testamentet, hvis skapelsesberetning vi for raskt forlot.

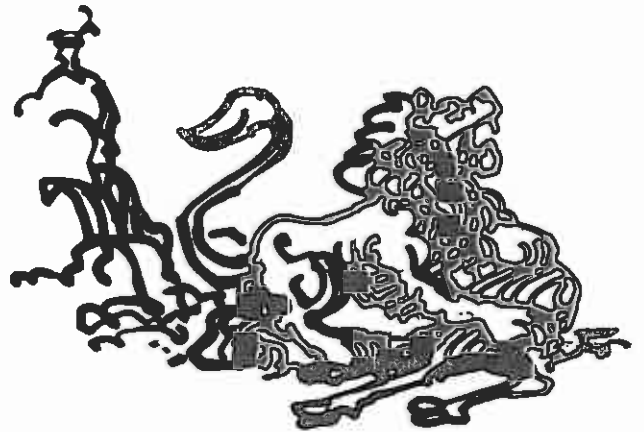
2. Vår husholder – gjelder skapningen overhodet, da også natur- husholdet

Sentralt i Skapelsesberetningens første kapitel står tanken om avgrensning og balanse. De enkelte naturforhold og -fenomener er relatert til hver sine dager og hver sine steder, hver etter sitt slag. Særlig klart trer denne tanke frem i Davids salme 104, som er en skapelses-salme. Der heter det f.eks. om havet at det utgjør en begrensningsmulighet, der disse opprinnelig "stod over fjellene" (v.6):

"En grense satte du, som de ikke skal overskride; de skal ikke vende tilbake for å dekke jorden" (v.9) (cfr. Salomos Ordsprog 8,29). Hver del av naturen har sin funksjon, sin misjon å utføre:

"De høie fjell er for stengjetene, klippene er tilflukt for fjellgrevlingene" (v. 18).

Naturen i hele dens villskap, ikke bare den humaniserte og siviliserte natur, er et Guds underverk:

"De unge løver brøler etter rov, for å kreve sin føde av Gud" (v.21)

Menneskets slag går langt på vei opp i denne all-natur, det utgjør tildels et øverste ledd i den store, vel-avgrensede natursammenheng. Slik fiskene skal bli mangfoldige og oppfylle havet (Gen.1) (noe som ikke forhindrer at en grense er satt også for fiskenes antall), slik skal menneskeslaget bli mangfoldig og oppfylle jorden, dette rimeligvis forstått både som det element "jord" vi beveger oss på og som den klode "jord" vi lever på, med dens sol, måne og stjerner. - Men mennesket er også noe mer enn et øverste naturvesen. Jorden er riktignok menneskets fysiske hus, men himmelen er dets åndelige hjem; i himmelens hjem har det barnekår hos Gud, på jorden har det myndighet som Guds husholder - slik tror jeg begge våre skapelsesberetninger (1. Mosebok og Salme 104) kan formuleres i en sum.

Vi er altså satt til å være Guds husholdere på denne vår mangfoldige jord, i denne vår veldige verden. Vi skal som sådanne virke i vår oppdragsgivers ånd, og vi som kjenner Sønnen, vet: det er i kjærlighet. Kjærlighet til alt som er skapt - til det usleste såvel som til det høyeste, til det materielle såvel som til det sjelelige (levende) og åndelige, må utgjøre basis for vår husholdergjerning.

"Alt vil besynges av Kjærlighetsdigtet,
Alt, da alt av Kjærlighet er."
(H. Wergeland)

Slik understreker også Paulus at "alt" hører oss til, slik vi hører Kristus til og Kristus hører Gud til (1. Kor. 3,21-23).

Går vi så et skritt videre i skapelsesberetningen, til dens annet kapitel, får vi høre om et redskap Gud betror det forvaltende menneske Adam: ordet. Slik Adam benevner tingene, slik skal de hete. Hermed forstås ikke, skulle jeg anta, et normativt ur-sprog, men det å bruke sprog riktig. Adam, som vel ikke er det aller første menneske her på jorden, men dog det første Menneske, med særoppdrag fra Gud, skal ved sin måte å om- og til-tale ting på, kjærlighetsfylt beånde skaperverket, holde dets mening frem. Gjennom menneskets forvaltning skal ikke bare det selv, men hele skaperverket, komme "til orde"; slik det fremfor alt kan skje - bør kunne skje - i salmesang.

Det spesielt bemyndigede menneskepar Adam og Eva maktet imidlertid ikke å leve opp til denne kjærlighetens forpliktelse. Paradisets porter ble lukket igjen, de måtte holde til huse i hjemløsheten (Genesis 3). Derved ble vi, Adams barn, ett med all skapning på en egen inderliggjort måte: solidaritetens en for alle, alle for en. Vår opphøyelse førte til fall, men vårt fall medførte innsikt: innsikt i vår alles forskjellighet fra Gud. Evnen til med-lidelse (gresk: *sympatheia*) utgjør fra nu av den konkrete basis for vår kjærlighetsfylte husholdergjerning her på jorden. Mennesket ble forenet med alt annet i en felles andersedeshetens kategori.

Nu er tilsynelatende "lidelse" en kategori begrenset til følelsenes og følsomhetens område. Det er en (fysisk) "lidelse" å sitte i tannlegestolen; sjelelige pinsler og plager blir i ekstreme tilfeller til sinns-"lidelser". En sten kan dog ikke lide, vil man mene, da den ikke kan føle. Men for den sanne *sympatheia* "lider" også stenen - f.eks. overlast. Taler vi kanskje ikke instinktivt om "sår" i fjellet? Det er såvisst ikke skrubbsår. All skapningen sukker (Rom. 8,22, cfr. Landstad-salme nr. 495). Den gode Johann Hermann Wessel forteller skjemtende om hin Herremann, som "Bønders suk ej høre vilde", og som derfor havnet på et varmt sted. Den som idag ikke kan legge øret inntil og høre stenen sukke, oppviser en herremoral som gjør han utsatt for å havne sammesteds. Også stenen, vannet og luften, er oss med-skapt av Gud.

"Glem ikke Stjernene, glem ikke Blomsten!
Glem ikke Ormen i Støvet!"
(H. Wergeland)

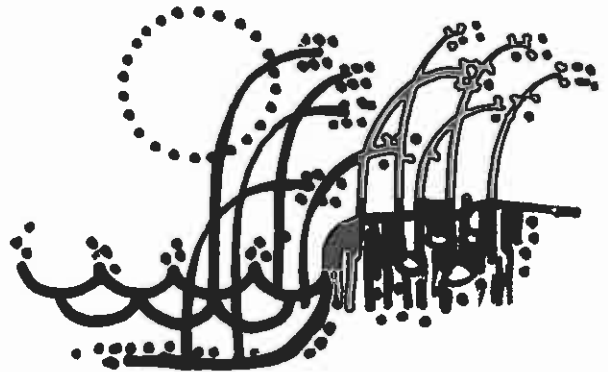
3. «Natur» vil si innbegrepet av de fire elementer: Jord, Ild, Luft, Vann

Som følge av at vi gjennom historien har forsømt vårt oppdrag som natur-husholdere (se neste trinn), har vi også fått et utilstrekkelig, av vitenskapen denaturalisert naturbegrep. Gjennom cartesianismens nyorientering av åndslivet, dens strenge dualisme ånd/materie, ble naturen en utstrekningens virkelighet alene, et sjel-løst "objekt" for vår egen subjektive forføyning; kuen ble i ånden sett som den (melke-)maskin hun idag faktisk er blitt. For denne avsjelede "natur" kunne så den unge Newton finne mekaniske natur-lover (noe den senere biskop Newton skal ha bekymret seg over). "All was light," ropte Alexander Pope begeistret, men glemte å reflektere over hva slags lys som her kom til anvendelse. Og på denne basis kunne så Kant definere "Natur" som innbegrepet av lovmessighet, hvorved naturen ble tilordnet nødvendighetens jernhårde rike. (Senere forsøkte Kant å gjøre det godt igjen gjennom sin Estetikk, men blomstene, som ifølge Nordahl Grieg sterkt misliker botanikk, liker neppe estetikk heller.) At alt skulle være underlagt "kjærlighetens gjenskapermakt" - også trær, blomster og sten, synes å være en tanke for sublim for denne ekstremt rasjonalistiske tradisjon, hvis ytterste konsekvens, for menigmann, er blitt den sjels-forødende laboratorie-opplæring på våre skoler.

"Den har ej Sjæl, som ikke tror
Naturen er en åpen Bog."

(H. Wergeland)

Opp mot hele den mekanistiske naturvitenskaps "natur"-forståelse (som selvfølgelig kan forsvare seg internt som et a l s o b) står de gamle filosofer, de store diktere, Bibelen og common sense.

De gamle filosofer - og hermed menes tenkningen fra Thales til Cusanus - la an en k v a l i t a t i v naturforståelse. Jord, Ild, Luft, Vann utgjorde fire kvaliteter som - de kunne tolkes materielt, som hos Demokrit og Epikur, eller spirituelt, som hos Platon og pytagoréerne - lå til grunn for all naturlig virkelighet, også for det ved mennesket som er av natur. Selv menneskets psykiske (om enn ikke åndelige) kvaliteter - de fire temperamenter f.eks. - var avbalansert ut fra samme elementære naturforhold. Ild kunne stå for et revolusjonært-voldelig, Vann for et evolusjonært-minnelig og -kvinnelig prinsipp osv. Hos den økologiske berømmede Frans av Assisi vil man finne "Solsangen" - det eneste foreliggende dokument fra hans hånd - bygget opp etter disse fire kvaliteter, og Goethes natur-anskuelse er i sin helhet viet dem. Hvem tør idag si at alt dette bare representerer "løgn og forbannet dikt" ?

I Bibelen kan man analysere både Skapelsesberetningen (også Salme 104) og Johannes Åpenbaring ut fra dette kvadratur (tydelig f.eks. i Joh. Ap. 8), og jeg må også få fremheve de synoptiske beretninger om Jesu liv og virke. De 40 dager i ørkenen - hva er det annet enn en overgivelse til og seier over elementet Ild? Vandringsen henover Genesaret sjø, omgjørelsen av vann til vin, Peters fiskedrett etc., hva er det annet enn på en gang en signing av og en seier over elementet Vann? På samme måte utgjør Kristi himmelfart en signing av og seier over elementet Luft, brødunderet eller skriften i sanden det tilsvarende over elementet Jord - alt dette som prenter seg umiddelbart og for bestandig inn i barnesinnet fordi det taler til vår dypest funderte common sense. Nettopp slik er det jo!

Og common sense - det er den dikteren Alfred Hauge instinktivt vender seg til, når han i 1970 utformer det storslåtte økologiske elementardikt: "Songen om dei fire element".

"Emnet for songen min er allment
kjent. (sic!)
Han handlar om dei fire element.
Luft, jord og vatn og eld er
kvardags ting.
Endå held dei livet ved lag i
verdens vide ring.

Diktet ender slik:

Då vil eg spela med i orkestret
som best eg kan:
Bruk luft, jord og vatn og eld
med god forstand!
Purt og reint var kvart element
Gud Fader gav plass
til gagn for kvart liv på jord
som er hans palass."

Skal vi kunne gjøre bruk av "god forstand" i den praktiske naturhus- holdning, må vi imidlertid først få rettet opp vårt forhold til naturen, slik dette idag er bragt ut av balanse takket være vitenskap og teknikk.

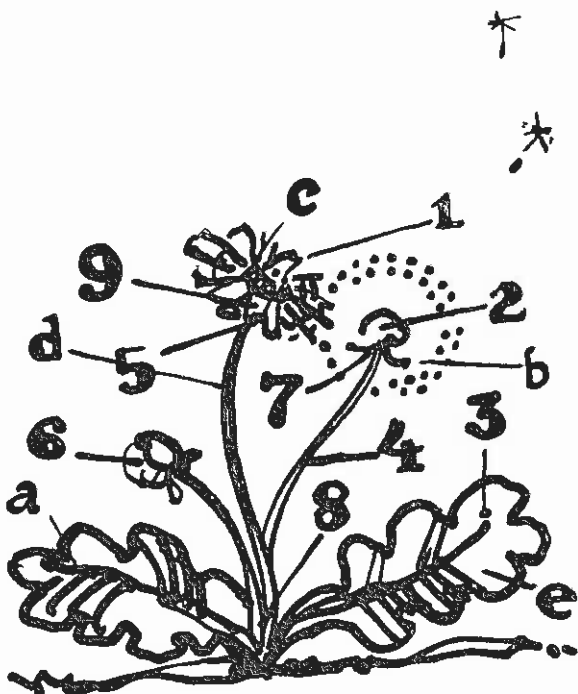
4. **Middelalderen neglisjerte, den nyere tid har misbrukt natur- husholdningen**

Stundom hører man - og vi lutheranere er lutter øre - at "middelalderen" bærer ansvaret for det hele, at det var der "naturen" ble dømt nord og ned. Men å dømme ut fra middelalderens store vitner - og i dem eksponeres gjerne tidsånden særlig klart - var det snarere neglisjans enn arrogans som preget epoken. I "innåndningsperioden" (tiden mellom år 500 og år 1000) ignorerte man naturen ikke av forakt, men fordi man i den åndelige virkelighet, åpenbart i ord og ritual, fant en enda dypere sannhet manifestert, hvis basis igjen var den i taushetens stille andakt tilstedeværende, i egentligste forstand "skjulte" Gud. Naturens ikke dysterhet, men prakt kunne her føre en på villspor. "Alt det lys som ibor de værende ting" (Dionysios fra Areopagos) kunne avlede en fra det egentlige. Munken oppviste respektfull tilbakeholdenhet overfor det Guds underverk, som var "natur". I "utåndingsperioden" (år 1000 - 1500) søkte man så - mektig stimulert av den nyoppdagede Aristoteles - stadig sterkere berøring med naturen, noe som toppet seg i Frans av Assisis beåndelse av "bror sol" og "søster fugl". Men de forutgående århundrers neglisjans hadde ført til en ignorans, som nok teologisk kunne fruktburgjøres (cfr. Cusanus' spenningsfylte "docta ignorantia"),

men som naturvitenskapelig betød en stor hemsko; ved slutten av perioden hadde man på en rekke vesentlige punkter ennå ikke innhentet de gamle grekeres viten om naturen 2000 år tidligere.

*

I mellomtiden inntrådte "middelalderens høst" (Huizinga) - det 14./15. århundres svartedaue og annen svart elendighet. Det var som om vestens intellekt ble grepet av den store panikk: Bli vi ikke herre over naturen, vil den bli herre over oss! Kunnskap er m a k t, sa Francis Bacon. Og dermed var det som senere er blitt kalt "opplysningens dialektikk" (Adorno-Horkheimer), satt fri.

Ganske riktig fikk det opplyste vestens menneske bøyet naturen til i lydighet å føye seg under dets vilje - ved "eksperimentet" (Ga-

lilei), som i all sin tilsynelatende lyttende ydmyhet dog representerer et veiledende, og derfor dominerende spørsmål. Naturen "svarte" - men det på en mekanisk, av "herren" foreskrevet måte. Opplysningens dialektikk ble en i Hegels forstand herre-slavedialektikk: herren kom selv i avhengighetsforhold til den måte slaven svarte på. En fornuftens frihets- og myndighetsinstans ble nok innvunnet (Kant), men prisen ble tung å betale. Menneskets ego ble langt på vei underlagt sin egen slaviske natur (Freud), visse mennesker hevet seg opp til stivnede "arbeidsherrer" over andre menneskers "naturlige" arbeidskraft (Marx), og det balanseforhold ble bragt ut av likevekt som mennesket selv skulle stå i, til alle sine naturgitte medskapninger (økologi). Så når idag regnskapets time er kommet, kan vi bare med beklagelse slå fast, at alt fremskrittet i teknisk-sivilisatorisk naturbeherskelse er gått hånd i hånd med en forrykkelse av Jordens, Ildens, Vannets og Luftens elementære samspill - både utenfor oss, oss imellom og i oss selv. Isteden for å forvalte, har vi moderne mennesker skaltet og valtet; isteden for å husholdere, har vi husert.

Og alt dette med kirkens, ganske særlig vi lutheraneres godkjennelse, da den nye frihets-idé samt de rent filantropisk-humanitære bivirkninger av denne dyptgripende forødelingsprosess hindret en i å oppdage den bakenforliggende demoni. Romerkirken, som ikke rent sjelden kan oppvise større verdensvisdom enn den lutherske, ante nok noe av den ulmende fare da den søkte å stemme frembruddet av den nye naturvitenskap imot; den grep bare - mot f.eks. Galilei og Bruno - til så håpløse midler. For med m a k t kan ihvertfall ikke "kunnskap er makt"-innstillingen overvinnes. Det er jo å ville drive djevelen ut med Beelzebub.

5. Albert Schweitzer er en verdens, Goethe en Europas, Grundtvig en Skandinavias og Wergeland en Norges veiviser i kristen økologi idag

Hvor en forvandling ønskes tilveiebragt, en "alterasjon", og makt ikke kan anvendes, må åndens kraft forløses. Her finnes mange kilder å øse av - pneumatisk og noetiske. La meg ved denne anledning få fremheve visse noetiske, dvs. intellektuelt-åndelige kilder for kristen økologisk holdning, manifestert i visse såkalte store ånds-personligheter. Noen av dem taler for større, andre for mer begrensede fora; det influerer ikke på vurderingen av deres egen kvalitet. De supplerer hverandre, så vi trenger dem alle.

Nobelpristageren Albert Schweitzers liv og tanker taler til verden. Hans valgsprog "Ærefrykt for livet" innbefatter for det første vern om alt jordisk liv. All levende eksistens har eksistens-berettigelse, fra den første spire i morsliv. "Du ska' itte trø i graset." For det annet - og det synes Schweitzer selv å legge vel så stor vekt på - innbefatter det ærefrykt og respekt for selve livsutfoldelsen, livsprosessen (tysk: "Leben") - det "evige forår i livet", som riktignok ikke "alt har skapt" (for det har Gud; Bjørnson er her på avveie), men som ved stadig på ny å velte frem - lik efeuen klatrer over de smuldrende ruiner - manifesterer et guddommelig, ærefryktinngydende oppkomme. På denne måte, forekommer det meg, gir rasjonalisten Schweitzer ny kraft

og mening til idéen "det levende univers", som ellers så lett blir en romantisk klisjé eller en uforpliktende mystifikasjon. - I sitt liv har Schweitzer tatt konsekvensen av med-lidelsens kjærlighets-evangelium, med særlig henblikk på å utsone noe av I-landenes skyld overfor U-landene. Når Schweitzer idag ikke synes lenger å være "på mote", ihvertfall ikke i vår norske kulturdebatt, tør det skyldes visse outrert autoritære trekk ved hans sykehusform i Lambarene; han manglet åpenbart "politisk bevissthet". Hvortil er å si med et kjent ord: Hvilket prektig dyr ville ikke løven være, om det også hadde lammets egenskaper !

*

Var europeeren G o e t h e kristen? Jeg mener ja. Personen Faust var det ikke, men dikterverket "Faust" er det, da det topper seg i skikkelsen Gretchen. Goethe var riktignok ikke kristen på min måte, og neppe heller på noen annens; men han var det på sin. Han var, som han selv sa, "Bibelfest", han trodde på Jesu guddom (iflg. samtaler med Eckermann), og om han enn som naturvitenskapsmann var panteist og som dikter polyteist, som han sa, så var han dog som moralsk personlighet erklært mono-teist. Han var kanskje ikke noen gjennomlyst kristen. Når det gjelder forholdet til min Faders hus, mitt Hjem, har Goethe lite, om noe, å si meg. Men han var på sin "Bibelfaste" måte en stor, ja genial natur-husholder. Hans livsverk oppviser, vil jeg mene, det mest b a l a n s e r t e regnskap noen europeer har maktet å avgi. Ikke minst Faust II har idag enorm relevans som økologisk lese- og lærebok for oss europeere. Det ville føre for langt å gå nærmere inn på det her.

Grundtvig og Wergeland, ja, der er vi straks på hjemmebane, den ene med salmens, den annen med sangens lysning om sitt virke. De røktet i sannhet ordet som det sømmer seg kristne husholdere. - Om Grundtvigs form for salmediktning er å merke, at den særlig er knyttet til pinsehøytiden, altså til Den

Hellige Ands utgydelse; og det tør vær hit, mer enn til jul og til påske, at forvaltertanken må kaste ut sitt økologiske anker. Det er forøvrig beklagelig bemerkelsesverdig hvor lite natur-perspektivet er tilstede i Landstads salmebok. Når "solens skjønne lys og prakt" rent unntagelsesvis får komme til orde, så er det kun fordi den "har ført sitt løp til ende". Hvor ånder ikke menigheten opp hver gang "No livnar det i lundar" gir den anledning til å utføre Adams husholderoppdrag! I Grundtvigs ånd må idag Jord, Ild, Luft og Vann heves opp i salmens signende kontekst, men selvfølgelig kun som vårt "hus", ikke som vårt "hjem". - Videre vil jeg få

fremheve Grundtvigs begrep "det folkelige", som omspinner både det vi forbinder med "godtfolk", og det vi forbinder med et "folk". Vi skal komme tilbake til dette nedenfor, under diskusjon av "populismen". - Endelig må fremheves Grundtvigs dristige oppvurdering av det mytiske fenomen, som han dog på ingen måte underkastet seg. Myten tør være et uttrykk for menneskets elementære og spontane forhold til naturen og dens krefter, til Jord, Ild, Luft og Vann. Forstått som beåndet natur kan mytens fantasiverden frembringe en balanse i forholdet mellom vårt ellers tørrlagte intellekt og dets taust utstrakte omgivelser. Her avdekkes selve dette forhold som å være uttrykk for et levende univers.

Henrik Wergeland - hans røst er allerede kommet såpass sterkt frem i vår forbindelse at han ikke skulle trenge nærmere presentasjon som kristen økolog. "Alt skal besynges av kjærlighetsdiktet, Alt, da alt av kjærlighet er." Det heter i slutten av det storartede epos "Den engelske Lods" om den skjebneomtumlede helt og heltinne:

"...taknemlig de erkjende
det for Livets bedste Mening,
at ej Sorg på Jorden findes
saa fortærende og svar,
som af Gudstro, i Forening
med Natur, ej overvindes."

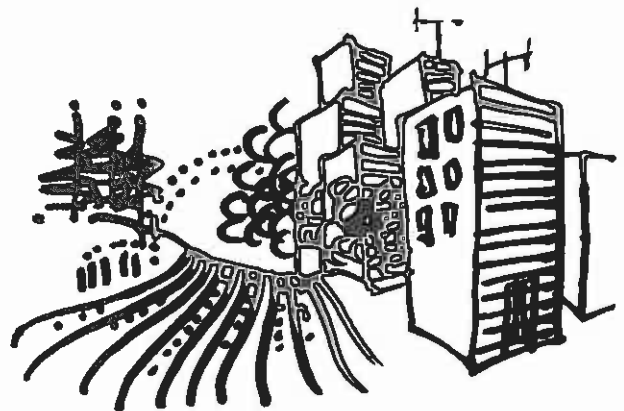
Tillegget "i Forening med Natur" kan virke teologisk anstøtelig. Men det er ikke teologi Wergeland prediker her, det er kristen human-økologi. Må ikke stundom prester sende psykisk nedbrudte menighetslemmer over til verdslige psykiatere? Wergeland sender dem til en hytte i Hardangerfjorden - med en kirke på den annen side.

6. En kristen økologisk bevegelse idag bør kunne utgå fra våre folkehøgskoler – i kontakt med den almene populisme

Innen våre universiteter vies i dag det nye kjælebarn økologi stor oppmerksomhet, både på fagvitenskapelig og filosofisk hold. En av pionerene, magister Sigmund Kvaløy, har i mange år prisverdig søkt å samle på upolitisk grunnlag ellers spredte aktiviteter om konkret miljøvern. En annen pionér, prof.emer. Arne Næss, har reert en ny retning innen filosofien, "økosofi", som han dels gir en almenyldig økologisk bestemmelse av verd å lytte til, dels en spesiell A.N.-vri på. Den spesielle vri er knyttet til professor Næss' dragning mot spinozistisk og hinduistisk panteisme. Ellers kan nevnes at Universitetet i Oslo har nedsatt et eget interfakultært organ til koordinering av hele det økologiske forsknings- og opplysningsfelt, samt at man har innført filosofisk økologi ("Mennesket og naturen") som et alternativ til delen psykologi innen examen philosophicum. - På alle slike felter må kristne personer delta, gjerne også søke å artikulere sitt livssyn på samme nivå og innen samme kontakst som A.N. har artikulert sitt (det er svært viktig, og det skulle ikke være så vanskelig for kristen økologi å stille opp et alternativ til panteismen, der denne opphever differansen mellom skapning og skaper). Noen kriste bevegelse kan dog ikke forventes å utgå fra et universitet, da kun det noetiske åndsmoment (og snaut nok det), slett ikke det pneumatisk tillates å "bevege" der. Legfolk har således intet å gjøre på et universitet, hvis fremste funksjon dog er kritisk.

Dersom en kristen økologisk bevegelse skal tenkes utløst hos oss i Grundtvigs og Wergelands spor, må det rimeligvis skje innen det frie norske folkehøyskole-vesen, forstått i videste forstand som også å omfatte indremisjonsskoler og arbeiderungdomsmiljøer. Gamle stridsøkser må graves ned for anledningen - uten at derfor de mer prinsipielle grenselinjer behøves utviskes. Det er og blir forskjell på dem som gir seg et alment åndens vær i vold (i Christopher Bruuns spor), og dem som vil bygge huset ene og alene "på troens klippegrunn". Men når det gjelder saker av de dimensjoner menneskeheten her står oppe i, må selv kristne kunne gå hen og forlike seg med sin bror - på basis av den felles forankring i Genesis 1 - 3.

Mer spesielt og mer konkret vil jeg sette mitt håp til en kristen populisme. Jeg skal vokte meg for å spille realpolitisk kannestøper. Men ideal-politisk sett står den grønne populisme frem som en spennende fornyelsens mulighet innen norsk politikk idag. På de hold har man innsett at den nu dominerende samfunnskonflikt ikke står mellom arbeider og arbeids-

giver, men mellom land og metropol, primær-ernæring og sekundær-ernæring, elementaritet og sofistikerthet, kultur (i ordets opprinnelige betydning av "dyrkning") og teknifisert sivilisasjon. Man kan nok

spore utslag av den hevdvunne norsk-norske tendens mot enhver sann forfinelse og by-kultur (f. eks. i Hartvig Sætras ellers utmerkede bok om "norsk populisme"). Men hovedsaken må stå fast: at man ved å søke ståsted i lokal-samfunnet og bygge på norsk folkevetts grunn representerer en klar tendens mot tidens umyndiggjørende sentralisering og byråkratisering. Her må det kristne initiativ komme organisert med. Kristelig Folkeparti må ikke av pur redsel for ordet "sosialisme" unngå å ta systematisk kontakt med populistiske økologer; den "levende menighets" strateger må søke å orientere seg i retning av den populistisk forståtte lokalsamfunns-struktur og som sagt, "folkehøyskolene" i videste forstand må se sitt husholderansvar her. Slik maleren Harald Sohlberg i sitt berømte "Vinternatt ved Rondane" lot et lysende kors plante inn i selve Høgrondens dystre vegg, slik må - i inspirasjonen fra Grundtvig og Wergeland - korset søkes plantet inn i norsk populistisk økologi.

7. I-landet Norge må søke å inntre i et søskenforhold til et U-land, f.eks. til Tanzania.

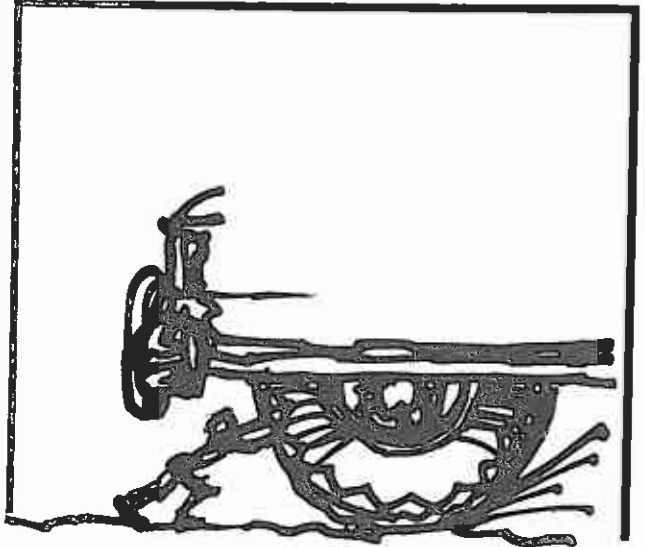
Dagens økologiske bevegelse må på engang være nasjonal og global. Det betyr ikke at man må gjennomgå alle mellomstasjoner, f.eks. melde seg inn i et europeisk fellesmarked. Tro mot norske utferdstradi-

sjoner kan man ta tigersprang - direkte fra Østerdalen til Madagaskar. Utro mot samme tradisjoner bør man imidlertid idag søke å koordinere alle disse idealistiske sprang-tilbøyeligheter. Har Norge en oppgave som (lite) folk - ut over det å spytte i en felles I-lands kasse - så må det handle som individuell nasjon i møte med en annen individuell nasjon. Og det kan skje ved at vi søker å inntre i et søskenforhold til et nærmere bestemt u-land.

*

Jeg har ved andre anledninger fremhevet, og mener fortsatt, at det land som peker seg ut for oss, er Tanzania, som både klimatisk, geografisk, kulturelt og først og fremst politisk kommer oss så pass nær at reell kommunikasjon blir mulig. Nordmenn og tanzanianere forbrødre eder! Norsk ungdom må motiveres til å lære seg dette lands sprog, swahili (uten at tanzanianere selvfølgelig skal belastes med å lære seg norsk), og tanzanianerne må motiveres til å besøke vårt land, gjerne som lærere i samme sprog ved ungdomsskolene. Vi vet at vi har en kristen-humanitær kultur som med sine både åndelige erfaringsinnsikter og teknisk-sivilisatoriske goder har meget å gi et i mangt nødstedt land som Tanzania. Vi må gi dem indre motivasjon for og ytre mulighet til å motta fra oss både Bibelen, familieplanlegging og fiskemel. Men vi vet også at vårt eget husholdningsregnskap ifølge Genesis 1 er ute av balanse og har grunn til å formode at et naivt-opprinnelig land som Tanzania, på dette punkt har vesentlige livsverdier å gi oss - f.eks. en pre-teknifisert tidsbevissthet (det å kunne v e n t e).

Norsk ungdom, forøde ikke din kraft ved å gjø mot den internasjonale stor-kapital! Og vi eldre, la oss på vår side slutte med å bjeffe som Peer Gynt i ørkenen: "Bare kapitaler, så er det gjort!" I all stillhet og i all beskjedenhet skal vi alle gjennomføre et globalt eksperiment sammen. Ut fra populistisk innforståelse med den jevne manns daglige livsrytme og daglige livsfornødenheter skal vi etablere en toveis-kommunikasjon med et U-land som Tanzania - slik at verden kanskje om 20 - 30 år finner grunn til atter å sperre øynene opp og si: "Look to Norway."

8. Mot privatbilismen!

Samtidig må vi imidlertid fortsatt feie for egen dør - feie bort smuss, kort og godt, både psykisk og fysisk forurensning. Kristne mennesker har alltid lagt vekt på renhet og renslighet. Hvordan kan vi som kristne tillate at vårt åndsliv forsimples, vår luft forurenses, vårt land forsøples og vårt hav forgiftes? Hva vårt åndsliv angår, så tillater vi det heller ikke. Vi skal være takknemlige for den paragraf i Grunnloven som her gir mulighet til å holde søppelet fra Sverige og Danmark så noenlunde borte - og for vårt våkne rettsvesen som sørger for at denne paragraf ikke sover. Men hva med natur-forødelser og forarmelsen? Er ikke det også en forsyndelse mot Guds skaperverk?

Mot privatbilisme! Et sted må vi sette inn konkret, så vi ikke havner i de tomme proklamasjoners hengemyr. Privatbilismen, som inn-til for nylig fortonet seg som et umiddelbart gode, har allerede idag nådd en størrelse, særlig i storbyene, som omgjør den til en menneskets fiende nr. ganske høyt oppe i rekken. Vi skal ikke her gå i detaljer (se Kenneth Schneider, "Bilen mot mennesket", Grøndahl 1972); for vi kjenner jo snart alle på kroppen det hektiske jag all bilismen fører med seg, ståket og spetaklet, engstelsen og usikkerhetsfornemmelsen, eksosen etc. Men la oss også være oppmerksomme på en fjernvirkende effekt. Gassen fra bilene brytes ikke ned; den stiger om enn ikke helt til topp i vår atmosfære, så dog høyt nok til å legge seg giftig gul om hele vår grønne jord. Og slikt skal vi rolig se på finner sted, eventuelt den r i s i k o vil vi urolig løpe, bare fordi vi vil vinne 5 minutter på kontortiden om morgenen og noen flere week-end utflukter til hytta pr. sesong?

Men er så ikke denslags dystre foreteelser i realiteten varsler om de siste dagers hendelser? Jordan skal jo gå til grunne, elementene Jord, Ild, Luft, Vann skal jo forgiftes og nedbrytes i hele sin elementaritet - og da først skal det nye Jerusalem, vårt sanne "hjem", stige frem. Ja, la oss ta det som et varsel, og la oss ta Johannes Apenbaring - den bok Luther hoppet over - helt på alvor. Der er vårt kristne håp begrunnet: S p e r o c o n t r a s p e m (cfr. Rom. 4,18). Men ingen kjenner timen og måten. Det er Gud Herren som skal brette denne syndige verden ned til slutt, ikke vi, Guds husholdere.

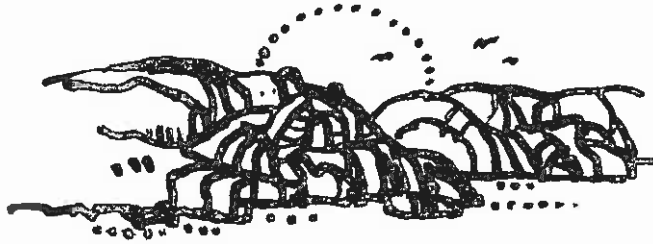
*

For å velge privatbilismen som ankersak taler også en annen grunn. Derved får man røkt ut hvor den politiske og økonomiske makt egentlig sitter i landet. Oppgaven er nemlig ikke i første rekke av personlig art - det selv å ofre sin bil (ennskjønt også det bør være en fordring). Jeg ser ingen in-konsekvens i det å bile omkring å agitere mot bilisme. Oppgaven er å analysere seg frem til det ondets rot som n ø d s a g e r det moderne menneske til å anskaffe seg privatbil. De fleste av oss kan visst ikke trives uten egen bil - hva kommer så det av? Hvem og hva er det som inngir oss dette falske, kun rent unntagelsesvis naturlige behov? Selv vil jeg ikke innlate meg på økonomiske analyser. Men jeg ser den konkrete sak "privatbilisme" som en slags dobbe på havet. Trekk i den, og opp kommer en ruse. Kanskje ligger det en god del "monopol-kapitalisme" inne i den rusen, kanskje også en del illiberal liberalisme. Den som trekker, får se.

9. Grå granitt.

Vi er kommet så å si helt ned på jorden nu, og den består i Norge for en stor del av grå gneis og granitt. Det slo meg så sterkt under teltvandring i Ryfylke nu i sommer. Her er intet levende tilholdssted, selv mygg trives ikke synderlig her. Her er ingen stor-slåtte fjell og fosser, ingen turistattraksjoner av verdensformat, landskapet er snaut nok fotogent, ihvertfall klarer man seg lenge med svart-hvitt-bilder. Om du er heldig, får du høre et lemen-pip og se en reinsdyrflokk på en snebre, ellers er alt goldt, øde, vilt. Grå rein-mose, blå-svarte vann, stort sett grå himmel, grå-fjell - få grønne strå eller rødme blomster. Norge i GRATT, det er min hjemstavns fjellnatur, og den har verdi i seg selv.

Så kommer altså vår barbariske slekt og legger i umåtelig, umettelig pengebegjær disse fjell under vann, bygger en demning dobbelt så høy som Oslo Rådhus langt inne i naturødet, på engang et ingeniør-teknisk mesterverk og et husholdningens gravmæle, og skaper det største kunstige høyfjellbasseng i Skandinavia. Turistforeninger og lokal-befolkninger kjemper (1972) for i det minste å bevare visse utypiske, nemlig "grønne" felter. Det grønne gress omgjør som bekjent, ved den såkalte fotogenese, solenergi til føde spiselig for visse dyr, som så spises av mennesket, skapningens herre. Eller som Olaf Bull profetisk sa: "Blomster er også mat." - Men hvem tar hånd om den grå granitt?

Jeg mener ikke å kalle til kamp mot Ulla-Førre-prosjektet en bloc. Peer Gynts kapitaler har her i det skjulte fått tingene gjort på en åpenbart uomgjørlig måte. (Naturvern i fremtiden må legge vesentlig vekt på at lokalbefolkningen ydes billighetserstatning for i k k e utnyttet natur.) Men jeg vil ta "grå granitt" som et sinnbilde på et fundamental-økologisk perspektiv. - Overflate-økologi vil si å holde naturen "pen". Dens perspektiv er estetisk i bykultivert forstand og går fra "Kast ikke appelsinskall" til krav om beplantning av veiskråninger og grusbakker. Langt dypere går den etisk motiverte økologi, som i ærefrykt for livet, da først og fremst for menneskelig liv, ser naturen som et forråds-kammer, og som ut fra spørsmålet "Hvem spiser hvem og hva?" finner frem til proteinen og det grønne gress. Men også her legges an kun et ytre perspektiv; tingen tjener kun et formål utenom den selv. I Genesis 1 skapes tingene "hver efter sitt slag", og hvert slag er godt i og for seg,

ikke bare godt for noe. Fundamentaløkologien må derfor ta feste i den grå granitt, som vel pr. idag ikke er synderlig "godt for" annet enn til å vitne om Guds veldige skaperkraft. Og det bringer oss tilbake til vår elementær-bestemmelse av "natur".

Det er nemlig idag ikke "bare" spørsmål om menneskets fortsatte beståen på jorden (et spørsmål som er viktig nok). Også reinsdyr har rett til å eksistere, også ørnen og bjørnen (forutsatt at de ikke direkte skader menneskene). Jorden må således husholdes med også for dyrenes skyld, luften for fuglenes, vannet for fiskenes, sol-energien for alt levendes, ja for alt eksisterendes skyld. Men utover dette: disse elementer må renses og vernes om for deres egen skyld: luften for luftens, vannet for vannets, jorden for jordens og sollyset for sollysets skyld.

Så fundamentalt må den kristne husholder idag ta sitt regnskap med naturen opp til revisjon - i medlidelsens bevissthet om at a l l skapningen sukker, da den lider, lider overlast.

Jorden og det som fyller den, verden og de som bor i den

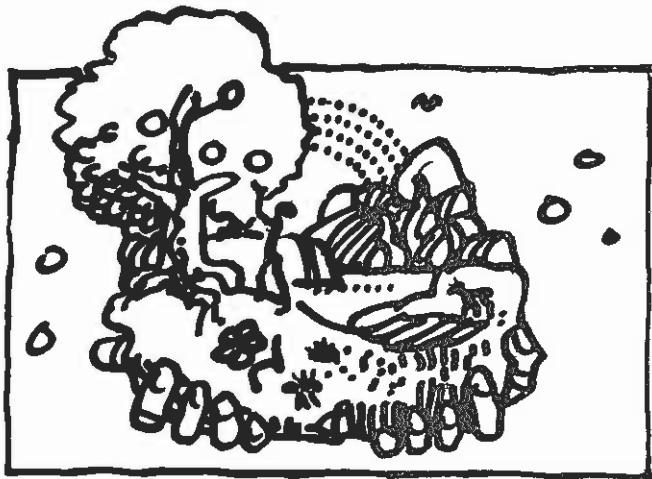
- ALT HØRER HERREN TIL.

GUD, HAN SOM SKAPTE VERDEN OG ALT SOM ER I DEN, HAN SOM ER HERRE OVER HIMMEL OG JORD, HAN BOR IKKE I TEMPLER REIST AV MENNESKERS HENDER.

HELLER IKKE TRENGER HAN NOE AV DET MENNESKERS HENDER KAN TJENE HAM MED. DET ER JO HAN SOM GIR ALLE LIV OG ÅNDE OG ALLE TING.

HAN LOT ALLE FOLKESLAG, SOM STAMMER FRA ETT MENNESKE, BO OVER HELE JORDEN, OG HAN SATTE FASTE TIDER FOR DEM OG BESTEMTE GRENSENE FOR DERES OMRÅDER. DETTE GJORDE HAN FOR AT DE SKULLE SØKE GUD, OM DE KANSKJE KUNNE FØLE OG FINNE HAM. HAN ER JO IKKE LANGT BORTE FRA EN ENESTE AV OSS. FOR DET ER I HAM VI LEVER, BEVEGER OSS OG ER TIL, SOM OGSÅ NOEN AV DERES DIKTERE SIER: "FOR VI ER HANS SLEKT."

Ap.gj. 17, 24 - 28.

I GT blir den skapte verden kalt "et verk av Guds fingrer" (Salme 8,9) eller "Guds henders verk" (Salme 19,2). Gud sa etterhvert som han skapte at det var godt, men helheten var óg god.

GUD SÅ PÅ ALT DET HAN HADDE GJORT, OG SE, DET VAR OVERMÅTE GODT."

1. Mos. 1,31.

Det er mange skapelsesberetninger i GT, og de har én ting felles: De viser AT Gud skapte, ikke HVORDAN.

I BEGYNNELSEN SKAPTE GUD HIMMELEN OG JORDEN.

1. Mos. 1,1.

DETTE ER FORTELLINGEN OM HVORDAN HIMMELEN OG JORDEN BLE SKAPT.

1. Mos. 2,4a.

PÅ DEN TID GUD SKAPTE JORDEN OG HIMMELEN...

1. Mos. 2,4b.

DU GRUNNLA JORDEN PÅ DENS SØYLER.
Salm. 104, 5.

HAN HAR BREDT NORDHIMMELEN OVER ØDET, HENGT JORDEN OPP OVER DET TOMME ROM.

Job. 26,7.

Det slås her tydelig fast at Gud skapte, men han gjør noe mer, han både skaper og FORNYER:

HVEM HAR GITT HAM TILSYN MED JORDEN OG OVERLATT HELE VERDEN TIL HAM ?

DERSOM HAN BARE TENKTE PÅ SEG SELV OG TOK SIN ÅND OG SIN LIVSPUST TILBAKE, DA VILLE HVER LEVENDE SKAPNING DØ OG MENNESKET BLI TIL JORD IGJEN.

Job. 34, 13 - 15.

DU SENDER DIN ÅND, OG DET SKAPES LIV, DU FORNYER JORDENS OVERFLATE.

Salm. 104, 30.

Gud har også laget spesielle ordninger for sitt skaperverk:

HAVDYPET DEKKET DEN SOM EN KAPPE.
DET STEG OVER FJELL OG SANK NED I
DALER TIL STEDET DU HADDE FASTSATT
FOR DET. DU SATTE EN GRENSE DET
IKKE GÅR OVER, DET SKAL IKKE DEKKE
JORDEN MER.

Salm. 104, 6 - 9.

HAN LOT DEM FÅ EN Plass FOR ALLTID
OG GAV DEM EN LOV DE IKKE BRYTER.

Salm. 148, 6.

Skaperverket forkynner Guds makt
og ære:

1 HIMMELEN FORKYNNER GUDS HERLIGHET,
HVELVINGEN FORTELLER OM HANS
HENDERS VERK. DEN ENE DAG BÆRER
BUD TIL DEN ANDRE, EN NATT GIR SIN
KUNNSKAP TIL DEN NESTE.

Salm. 19, 1 - 4.

SPØR BARE DYRENE, DE LÆRER DEG,
HIMMELENS FUGLER GIR DEG KUNNSKAP,
ELLER TENK PÅ JORDEN, DEN OPPLYSER
DEG, FISKEN I HAVET HAR NOE Å
FORTELLE.

HVEM SKJØNNER IKKE, NÅR HAN SER
ALT DETTE, AT GUD HAR SKAPT DET
MED SIN KRAFT ?

HAN HAR HVER LEVENDE SJEL I SIN
HÅND OG RÅR OVER ÅNDEN I HVER
MANN'S KROPP.

Job. 12, 7 - 10.

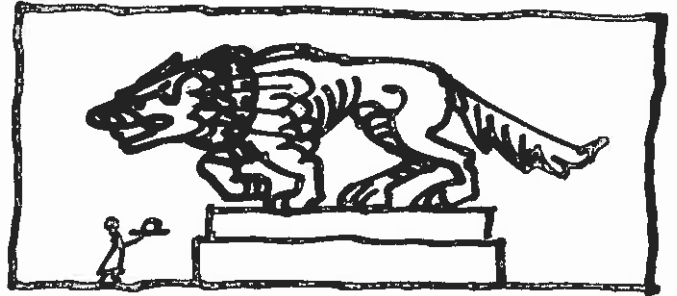
Det er skille mellom Gud og "hans
henders verk".

1. DU GRUNNLA JORDEN I GAMMEL TID,
HIMMELEN ER ET VERK AV DINE HENDER.
DE SKAL GÅ TIL GRUNNE, MEN DU FOR-
BLIR. DE SKAL ALLE ELDES SOM EN
KLEDNING, DU SKIFTER DEM UT SOM
KLÆR. DE SKIFTES UT, MEN DU ER
DEN SAMME, DINE ÅR TAR ALDRI SLUTT.

Salm. 102, 26 - 28-

En panteist ville hevde at Gud bor
i verdensaltet slik at Gud og ver-
densaltet er ett og det samme.
Dette er ikke bibelsk tankegang;
Gud er ikke identisk med sitt ska-
perverk. Skaperverket er ikke
guddommelig i seg selv:

ISTEDENFOR Å GI DEN UFORGJENGELIGE
GUD ÆRE DYRKET DE BILDER AV FOR-
GJENGELIGE MENNESKER, FUGLER, FIR-
BENTE DYR OG KRYPDYR.

FOR DE HAR BYTTET UT GUDS SANNHET
MED LØGN OG ÆRET OG DYRKET DET
SKAPTE ISTEDENFOR SKAPEREN, HAN
SOM ER PRISET I EVIGHET. AMEN.

Rom. 1, 23 og 25.

Men skaperverket er heller ikke
ondt i seg selv:

DISSE NEKTER FOLK Å GIFTE SEG OG
KREVER AT EN SKAL HOLDE SEG BORTE
FRA VISSE SLAG MAT, ENDA GUD HAR
SKAPT DETTE FOR AT DE SOM TROR OG
KJENNER SANNHETEN, SKAL TA IMOT
DET MED TAKK. FOR ALT DET GUD HAR
SKAPT, ER GODT, OG INGEN TING ER
FORKASTELIG NÅR DET MOTTAS MED
TAKK.

1. Tim. 4, 3 - 4.

Gud har et forhold til naturen:

MÅTTE HERRENS ÆRE VARE EVIG, OG
HERREN GLEDE SEG OVER SITT VERK !

Salm. 104, 31.

Naturen har et forhold til Gud:

LOV HAM, SOL OG MÅNE, LOV HAM HVER
LYSENDE STJERNE ! LOV HAM, DU
HØYE HIMMEL, DU VANN SOM ER OVER
HIMMELEN ! DE SKAL LOVSYNGE HER-
RENS NAVN, FOR DE BLE SKAPT PÅ
HANS BUD.

Salm. 148, 3 - 5.

Skaperverket har verdi for Gud uavhengig av mennesket. Først og fremst har naturen verdi for Gud som hans skaperverk, den har hverken først og fremst verdi i seg selv, eller verdi fordi naturen er til gagn for mennesket. Naturen er

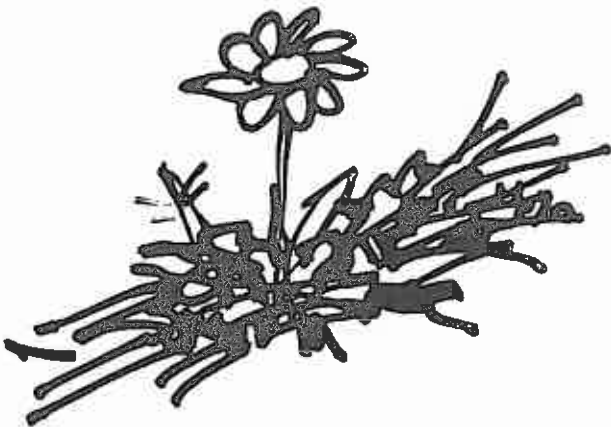
- skapt av Gud
- opprettholdes av Gud
- tilhører Gud
- har verdi for Gud.

Naturen er altså ikke bare et forråds-kammer for menneskene; heller ikke bare en arena for estetiske opplevelser:

HVEM LAGER RENNER FOR FLOMMEN AV VANN, HVEM BANET VEG FOR TORDEN OG LYN, SÅ DET REGNET OVER LAND DER INGEN BOR, OVER UBYGD ØDEMARK, SÅ DEN ØDE ØRKEN FIKK RIKELIG MED VANN ...?

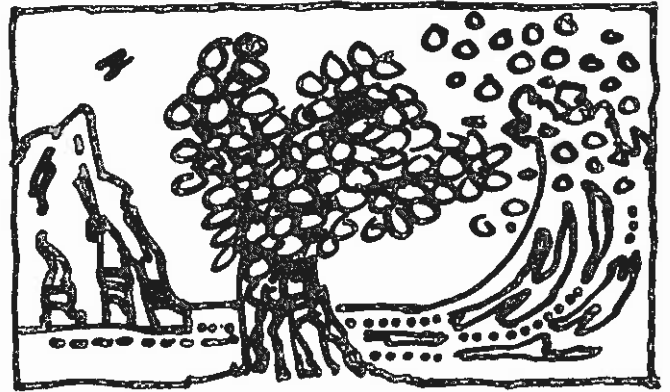
Job. 38, 25 - 27.

Selv ørkenen er god i og for seg selv og ikke bare godt for noe. Den vitner nemlig om Guds skaperverk.

Det står flere steder at hele skaperverket, ikke bare menneskene, men også himmelske herskarene, naturen og dyrene, skal lovprise Gud:

LOV HERREN, HELE HANS SKAPERVERK !
Salm. 103, 22.

Hvordan kan så det stumme skaperverket lovsynge Gud? Naturen må altså på en eller annen måte erfare Gud som skaper, ellers ville det være meningsløst å pålegge den å love Skaperen!

De som skrev GT hadde ikke noen problemer her, de opplevde hele naturen religiøst og fant uttrykk for naturens lovsang:

FRYD DEG, HIMMEL, OG JUBLE, DU JORD, BRYT UT I GLEDESROP, DERE FJELL !

Jes. 49, 13.

ROP AV JUBEL, DU HIMMEL, FOR HERREN HAR GREPET INN, JORDENS DYBDER, ROP AV FRYD !

BRYT UT I JUBEL, ALLE FJELL, DU SKOG MED ALLE DINE TRÆR. JA, HERREN FORLØSER JAKOB OG VISER SIN HERLIGHET PÅ ISRAEL.

Jes. 44, 23.

HIMMELEN SKAL GLEDE SEG OG JORDEN SKAL JUBLE, HAVET OG ALT SOM ER I DET SKAL BRUSE.

MARKEN OG ALT DET DEN BÆRER, SKAL JUBLE, HVERT TRE I SKOGEN SKAL ROPE AV FRYD.

Salm. 96, 11 - 12.

ELVENE SKAL KLAPPE I HENDENE, OG FJELLENE SKAL JUBLE I KOR.

Salm. 97, 8.

En salme skrevet av OLAF HILLE-
STAD uttrykker også dette:

Store Gud, vi lover deg !
Land og hav og atmosfære,
solsystem og Melkeveg,
alt som lever gir deg ære,
vitner om din skapermakt,
altet er deg underlagt.

Universet bærer bud
om din kraft og skaperglede.
Kosmos roper: "Gud er Gud !"
Overalt er du tilstede,
fyller stoff og tid og rom,
verden er din eiendom.

Lovsangen er rettet mot Gud.

En kan si at naturen lovsynger Gud
når blomster og grønne blad kommer
opp av den mørke, kalde jorda.
Dyrene kan også prise Gud i sin
stumme tilbedelse:

MARKENS DYR SKAL ÆRE MEG, BÅDE
SJAKALER OG STRUTSER.
Jes. 43, 20.

LOVSYNG HERREN FRA JORDEN, STORE
SJØDYR OG ALLE HAVDYP, VILLE DYR
OG ALLE SLAGS FE, KRYPDYR OG FLY-
GENDE FUGLER.
Salm. 148, 7 og 10.

Jesus sier óg noe om at han også
kan ta naturen til hjelp når det
gjelder å lovprise ham:

JEG SIER DERE: DERSOM DE TIER,
SKAL STEINENE ROPE.
Luk. 19, 40.

Naturen er i likhet med mennesket
under forgjengelighet:

VE OSS, FOR EN DAG ! JA, NÆR ER
HERRENS DAG. DEN KOMMER MED ØDE-
LEGGELSE FRA DEN ALLMEKTIGE.
BLE IKKE MATEN BORTE FOR VÅRE ØYNE,
GLEDE OG JUBEL FRA VÅR GUDS HUS ?
SÅKORNET I JORDEN TØRKET INN. BIN-
GENE ER ØDELAGT, LÅVENE REVET, FOR
KORNET ER BLITT BORTE.

HVOR BUSKAPEN RAUTER ! BØLINGER
STREIFER OMKRING, FOR DE HAR IKKE
BEITE. SELV SAUEFLOKKENE MÅ LIDE.
HERRE, JEG ROPER TIL DEG. FOR
HETEN HAR GJORT ENDE PÅ BEITENE I
ØDEMARKEN.

SOLBRANN HAR SVIDD AV HVERT TRE PÅ
MARKEN. OGSÅ DE VILLE DYRENE STØN-
NER OPP MOT DEG, FOR BEKKEFARENE
ER TØRRE, OG HETEN HAR GJORT ENDE
PÅ BEITENE I ØDEMARKEN.

Joel 1, 15 - 20.

Det skapte er altså ikke helt
fritt. Men skaperverket skal i
likhet med menneskene bli frigjort
fra den forgjengelighet de er un-
der og nå fram til den frihet som
Guds barn har i evigheten:

VI VET AT ALT SOM ER SKAPT, VENTER
MED LENGSEL PÅ AT GUDS BARN SKAL
ÅPENBARES I HERLIGHET.
FOR DET SOM ER SKAPT BLE LAGT UN-
DER FORGJENGELIGHET, IKKE FRIVIL-
LIG, MEN FORDI GUD GJORDE DET
SLIK.
LIKEVEL VAR DET HÅP, FOR DET SKAP-
TE SKAL BLI FRIGJORT FRA TREL-
LIGHET UNDER FORGJENGELIGHETEN OG
FÅ DEL I DEN FRIHET SOM GUDS BARN
SKAL EIE I HERLIGHETEN.
VI VET AT ALT SOM ER SKAPT, STØNNER
OG LIDER SOM I FØDSELSVEER HELT
TIL DENNE DAG.

Rom. 8, 19 - 22.

Forløsningen gjelder altså HELE
skaperverket. I Kolosserne 1, 15
- 20 står det et avsnitt som har
fått "Skapelse og forløsning ved
Kristus" som overskrift. Det
står at Kristus forsoner ALLE TING
med seg selv - dette har altså
en kosmisk dimensjon.

Alt skal bli som det opprinnelig
var bestemt til:

ENGELN VISTE MEG NÅ EN ELV MED
LIVETS VANN, KLAR SOM KRYSTALL.
DEN SPRINGER UT FRA GUDS OG LAM-
METS TRONE. MIDT MELLOM BYENS
GATE OG ELVEN STÅR LIVETS TRE,
FRITT TIL BEGGE SIDER.
DET BÆRER FRUKT TOLV GANGER OG GIR
SIN FRUKT HVER MÅNED. OG BLADENE
PÅ TREET ER TIL LEGEDOM FOR FOLK-
ENE.

Joh.Åp. 22, 1 - 2.

Ordet frelse kan bety Å GJØRE HEL.
Ikke bare mennesket, men også hele
skapningen forøvrig skal bli helt
- balansen skal gjenopprettes.

I en salme av JØRGEN MOE sies det
noe om dette at skaperverket er
under forgjengelighet, og at det
lengter etter forløsning:

All skapningen sukker tilsam-
men i smerte.
Hvi stunder og higer og lenges
dens hjerte ?
Forkrenkeligheten med trældom
den trykker;
Den higer å bryte sin lenke i
stykker !

Forbannelsens ord etter men-
neskefallet
Vidt hen gjennom hele naturen
har gjallet;
Det lød over jorden, til dyret
i skoven,
Til treet, til fuglen, til
fisken i voven.

Se derfra er suset i skogtop-
pens krone,
Hint dempede sukk, hin forleng-
selens tone.
Se derfra den blanding av sorg
og av glede
Som strømmer til øret fra små-
fuglers kvede.

Og kunde blott stenen i fjell-
uren tale,
Den skulde den samme forleng-
sel oss male,
Forlengselen etter den nyskap-
te morgen
Da alt eier liv, uten synden
og sorgen, -

Forlengselen etter den dag der
skal lue
Med evighetsglans over laveste
tue;
Den dag da vår Herre skal løse
det bundne
Og reise det falne og sunkne og
svunne, -

Da ulven og lammet skal gresse
til hope
Og fredelig drikke av livsvan-
nets dråpe,
Da Guds barn skal stande med
palmer i hende,
Med sanger og jubel som aldri
får ende.

Landstads rev. 495

Frans av Assisi er godt kjent også
i dag, selv 750 år etter sin død.
Han hadde en spesiell kontakt med
kosmos, sol og stjerner, blomster
og fugler. For han var alt et
verk av Guds skapende kjærlighet.
Han kalt fuglene, dyrene, vann og
ild for sine brødre og søstre.
Han var ikke stolt over være "skap-
ningens herre" - en EIER ingen
brødre og søstre, en HAR dem, men-
te han.

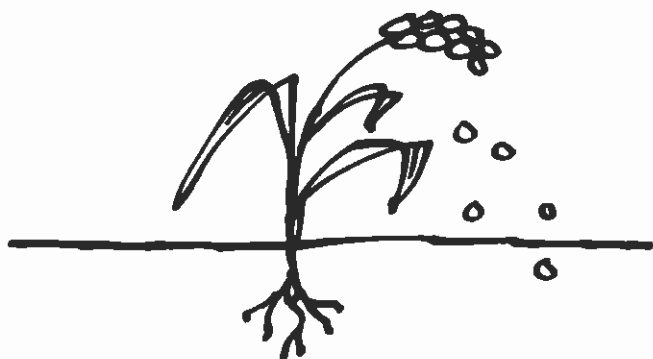

Frans hadde samfølelse med univer-
set og levde med i naturens dype
sammenheng og avhengighet.

En kristen "hemmelighet" er dette at en vinner sitt liv ved å miste det - at liv oppstår gjennom død. I en av lignelsene forteller Jesus om hvetekornet som må falle i jorden og dø før det kan bære rik frukt.

SANNELIG, SANNELIG, JEG SIER DERE: HVIS IKKE HVETEKORNET FALLER I JORDEN OG DØR, BLIR DET BARE DET ENE KORN. MEN HVIS DET DØR, BÆRER DET RIK FRUKT.

Joh. 12, 24.

Dette er ikke bare et litterært bilde som Jesus finner på. Vi kan tenke oss at hvetekornet er et guddommelig tegn. Da Gud skapte hvetekornet som først når sin bestemmelse når det blir lagt i jorden for å dø, tenkte Gud på Kristus som måtte dø for å oppstå.

Jesus konstruerer ikke nye bilder, han avslører en bit av Guds hemmelighet med skapningen.

* * *

Midt inne i dette skaperverket som Gud allmektig og allvitende har skapt ut av intet - slik at det har utviklingsmuligheter i seg - er mennesket.

Mennesket er en del av naturen og er underlagt de samme grunnleggende livsvilkår som alle andre skapninger:

Mennesket er:

- skapt av jord fra marken slik som og dyrene og fuglene er.

OG HERREN FORMET MANNEN AV JORD FRA MARKEN OG BLÅSTE LIVSPUST INN I HANS NESE, SÅ MANNEN BLE TIL EN LEVENDE SKAPNING.

OG HERREN TOK JORD OG FORMET ALLE DYRENE PÅ MARKEN OG ALLE FUGLENE UNDER HIMMELEN.

1.Mos.2,7 og 19.

- i likhet med alt annet i naturen underlagt døden og forgjengelighetens lov:

DEN SAMME LAGNAD VENTER BÅDE MENNESKER OG DYR. DEN ENE SKAL DØ SOM DEN ANDRE, SAMME LIVSÅNDE HAR DE ALLE.

Pred. 3, 19.

- avhengig av føde fra jorden slik som også dyrene og fuglene er det.

OG TIL ALLE DYR PÅ JORDEN OG ALLE FUGLER UNDER HIMMELEN OG ALT SOM KRYPER PÅ JORDEN, ALT SOM HAR LIVSÅNDE I SEG, GIR JEG ALLE GRØNNE PLANTER TIL FØDE.

1.Mos.1, 30.

Her er det tatt fram ting som gjelder både for mennesket og resten av skaperverket.

Men det går óg klart fram av Bibelen at mennesket har en helt spesiell plass og status i skaperverket.

Dette ser vi klart uttrykt i Davids 8. salme, hvor vers 4-5 får mennesket til å føle seg lite i forhold til den store Skaperen og alt det han har skapt.

Men i vers 6-7 snus det om - selv om vi bare er små menneskekryp, er vi uendelig verdifulle for Gud. Han er en personlig Gud som vil ha personlig kontakt med oss.

Det som skiller mennesket ut fra den øvrige skapning, er:

- Mennesket er skapt i Guds bilde.

OG GUD SKAPTE MENNESKET I SITT BILDE, I GUDS BILDE SKAPTE HAN DEM, TIL MANN OG KVINNE SKAPTE HAN DEM.

1.Mos.1,27.

Mennesket skapt i Guds bilde vil si at mennesket er et personlig vesen som har selvbevissthet og selvbestemmelsesmakt eller vilje.

Mennesket kommer ikke til sin fulle rett før det kommer inn i samfunn, personlig fellesskap med Gud.

"Du har skapt oss for deg, og vårt hjerte er urolig inntil det finner hvile hos deg." AUGUSTIN.

"Hvis mennesket ikke er skapt av Gud, hvorfor er det da bare lykkelig i Gud?" PASCAL.

At mennesket er skapt i Guds bilde betyr også at det står i stilling som Guds vikar på jorda.

I det nye testamentet blir det å være skapt i Guds bilde brukt om det fullkomne mennesket som et gjenfødt menneske blir ikledd (Kol. 3, 10; Ef. 4,24).

- mennesket er klokere enn jordens øvrige skapninger.

HVOR ER GUD, MIN SKAPER, HAN SOM LAR LOVSANG LYDE OM NATTEN, SOM LÆRER OSS MER ENN MARKENS DYR OG GJØR OSS KLOKERE ENN HIMMELENS FUGLER ?

Job 35, 10 - 11.

- mennesket er mer verdt enn resten av skapningen.

SE PÅ FUGLENE UNDER HIMMELEN ! DE SÅR IKKE OG SAMLER IKKE I HUS, MEN DEN FAR DERE HAR I HIMMELEN, GIR DEM FØDE LIKEVEL. ER IKKE DERE MER VERDT ENN DE ?

Matt. 6,26.

FRYKT DERFOR IKKE ! DERE ER MER VERDT ENN MANGE SPURVER.

Matt. 10,31.

HVOR MYE MER VERD ER IKKE ET MENNESKE ENN EN SAU !

Matt. 12,12.

- mennesket er satt til herre over resten av skapningen.

GUD VELSIGNET DEM OG SA TIL DEM: VÆR FRUKTBARE OG BLI MANGE, Fyll JORDEN OG LEGG DEN UNDER DERE ! DERE SKAL RÅDE OVER FISKENE I HAVET OG FUGLENE UNDER HIMMELEN OG ALLE DYR SOM DET KRYR AV PÅ JORDEN !

1.Mos. 1, 28.

Alt dette betyr imidlertid ikke at mennesket fikk gjøre som de ville overfor naturen - de fikk frihet under ansvar.

Mennesket fikk et viktig oppdrag av Gud:

SÅ TOK HERREN MANNEN OG SATTE HAM I EDEN TIL Å DYRKE OG PASSE HAGEN.

1.Mos. 2, 15.

Dette er et oppdrag fra Gud som ikke betyr underleggelse bare til eget beste, men til Guds ære og helhetens beste.

I dag underlegger vi oss naturen til mennesket ære og menneskets beste.

Dette var ikke Guds opprinnelige mening og plan - likeledes som mennesket var skapt til å leve i harmoni med Gud, var det også skapt til å leve i harmoni med naturen rundt oss.

Bruddet mellom mennesket og Gud - syndefallet - fikk også dypeste sett konsekvenser for forholdet mellom menneske og natur. (Rom. 8, 20 - 22 er sitert før).

Satan rår i kosmos - verden:

NÅ FELLES DOMMEN OVER DENNE VERDEN,
NÅ SKAL DENNE VERDENS FYRSTE KAS-
TES UT.

Joh. 12, 31.

Kosmos står her for gudsfientlige mennesker og makter, men Gud elsket kosmos:

FOR SÅ HØYT HAR GUD ELSKET VERDEN
AT HAN GAV SIN SØNN DEN ENBÅRNE,
FOR AT HVER DEN SOM TROR PÅ HAM,
IKKE SKAL FORTAPES MEN HA EVIG LIV.

Joh. 3, 16.

Vi kan se at mennesket med en gang etter syndefallet kom inn i et annet forhold til naturen.

Mennesket blir - istedenfor å leve i pakt med naturen - satt til å leve i kamp med den som følge av synden:

OG TIL MANNEN SA HAN: FORDI DU
HØRTE PÅ DIN HUSTRU OG ÅT AV TREET
SOM JEG FORBØD DEG Å ETE AV, SKAL
JORDEN FOR DIN SKYLD VÆRE FORBAN-
NET: MED MØYE SKAL DU NÆRE DEG AV
DEN ALLE DINE LEVEDAGER. TORN OG
TISTLER SKAL DEN BÆRE, OG DU SKAL
ETE AV MARKENS VEKSTER.
MED SVETTE I ANSIKTET SKAL DU ETE
DITT BRØD, INNTIL DU VENDER TILBAKE
TIL JORDEN: FOR AV DEN ER DU TATT.
AV JORD ER DU, OG TIL JORD SKAL DU
BLI.

1.Mos. 3, 17 - 19.

Mennesket var opprinnelig forsonet med resten av naturen. Det var fred og trygghet i skaperverket. Men en gang - i det fullkomne riket - skal det igjen bli slik som det var ment:

INGEN SKADER OG ØDELEGGER NOE PÅ
HELE MITT HELLIGE FJELL. FOR
LANDET ER FYLT AV KJENNSKAP TIL
HERREN, SOM VANNET DEKKER HAVETS
BUNN.

Jes. 11, 9.

Vi snakker om at vi er Guds forvaltere. Hva er egentlig en forvalter? I et leksikon står det slik: "En forvalter er en person som bestyrer eller administrerer noe ofte på andres, særlig eierens, vegne."

Vi eier ikke oss selv; vi eier heller ikke jorda:

JORDEN OG DET SOM FYLLER DEN,
VERDEN OG DE SOM BOR I DEN, ALT
HØRER HERREN TIL.

Salm. 24, 1.

Lignelsen i NT om talentene (Matt. 25, 14 - 30), viser også at Gud ikke bare overlater ting til oss og så ikke bryr seg noe mer om det - nei, en gang skal vi kreves til regnskap for hvordan vi har forvaltet Guds gaver til oss.

Dette kan sammenfattes i Egil A. Wyllers ord:

"Mennesket er skapt i Guds bilde til å råde over verden. Ikke til å skalte og valte med skaperverket, men til å FORVALTE det. 'I Guds bilde' må da forstås som å forvalte på den måten Gud er best tjent med, virke i Guds ånd. Vi har forvalterens råderett over det vi forvalter. Men vi har også den begrensning at vi skal stå til regnskap for den måten vi forvalter på."

I den kristne skapertanke ligger imidlertid skaperverkets verdi i det at Gud har skapt det.

I dag ser vi at troen på en Skaper erstattes av at mennesket settes i sentrum.

FOR DE HAR BYTTET UT GUDS SANNHET MED LØGN OG ÆRET OG DYRKET DET SKAPTE ISTEDEFOR SKAPEREN, HAN SOM ER PRISET I EVIGHET. AMEN.

Rom. 1, 25.

Dette fører til minkende respekt for skaperverket. Vi kan snakke om et sekularisert skaperverk - noe som blir vurdert ut ifra dets nytte- og bruksverdi.

Hvilken grunn er det til å bevare ulven eller tigreren, når de gjør mer nytte (som menneske-pels) i død enn i levende tilstand? Hvorfor skal småfugler leve når mennesker har sluttet å bry seg om fuglesangen?

Mennesket i dag har et overflatisk syn på økologi, og på det å verne om naturen.

Egil A. Wyller eksemplifiserer dette ved å snakke om flere former for "økologi":

OVERFLATE-ØKOLOGIEN går på det rent estetiske: at det skal se pent ut omkring oss.

Det er ikke begrunnet ut fra noe egentlig forhold til naturen, det viser seg ved at forsøpling, forurensning o.l. godt kan forekomme på steder hvor det ikke "skjemmer".

Den ETISK MOTIVERTE ØKOLOGI går et stykke lenger: Ærefrykt for livet, men først og fremst det menneskelige liv, gjør at naturen blir sett på som et forråds-kammer som er til nytte og gagn for det formål det tjener.

Den bibelske skaper- og forvalter-tanke kan karakteriseres som FUNDAMENTALØKOLOGI: Jorden må vernes for dyrenes skyld, solenergien for alt det levendes skyld. Dette begrepet spenner også videre: Alt må vernes for dets egen skyld;

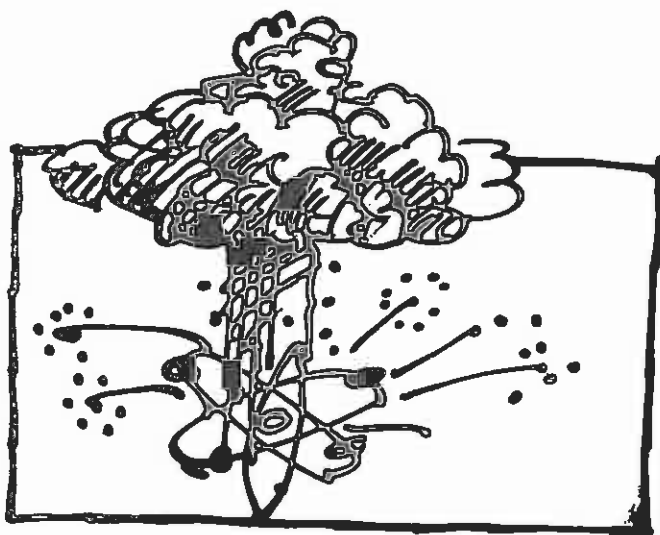
"luften for luftens, vannet for vannets, jorden for jordens og sollyset for sollysets skyld".

Gud har skapt naturen og alt det verdifulle som finnes der - og vi skulle få lov å nyttiggjøre oss det og utvikle det, men ikke misbruke og utnytte det.

Et dikt av OLA HOSETH sier noe om dette:

"Elektrisiteten kan bli kraft, lys og varme," sa Vårherre til mennesket, i en fortrolig tone.

"Takk for tipset," sa mennesket, og raserte naturherligheter til skampletter i geografien.

"Nå skal jeg lære dere noe nytt og spennende," sa Vårherre, og lærte mennesket å spalte atomer. "Takk," sa mennesket og lagde et djevelsk krigsvåpen.

"Bygg ut industrien og øk din velstand," hvisket Vårherre til mennesket. Mennesket takket for idéen og farget himlen og havet svart av økonomisk vekst.

"Nå er snart hele jordkloden ødelagt," sier mennesket og betrakter resultatene av sine gjerninger.

"Kom til fornuft," svarer Vårherre rolig.
"Klokka er fem på tolv."

Det oppdraget Gud har gitt oss har to sider: Vi skal DYRKE og PASSE hagen.

Den første delen av oppdraget har vi forsåvidt oppfylt - vi dyrker og utnytter jorda med stor grådighet.

VÆR FRUKTBARE OG BLI MANGE, FYLL JORDEN OG LEGG DEN UNDER DERE.
1.Mos. 1,28.

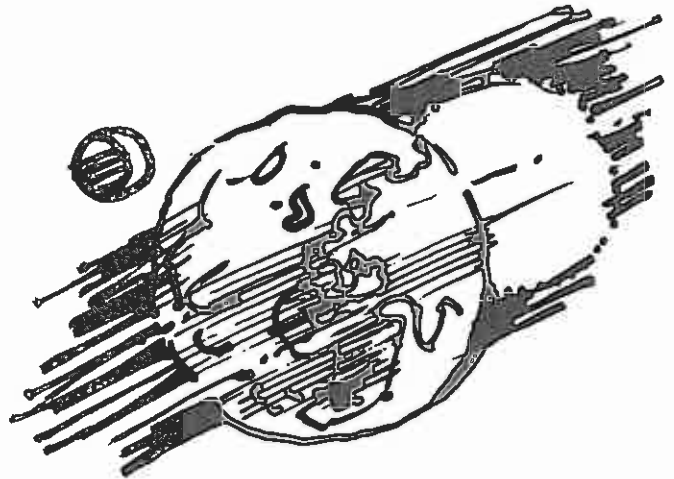
Dette er et annet oppdrag som vi har oppfylt i dag; det viser befolkningskurvene.

Men vi har ikke greid å ta vare på skaperverket - mennesket er skapt til å være Guds medarbeider og å ha forvalteransvar, men vi har ikke greid å fordele alle godene på jorda. Vi har eksperimentert med jorden og dens ressurser uten tanke på virkningene.

ROLF JACOBSEN beskriver i et dikt hvordan det kan gå med eksperimentet Jorden:

TIL JORDEN - MED VENNLIG HILSEN.

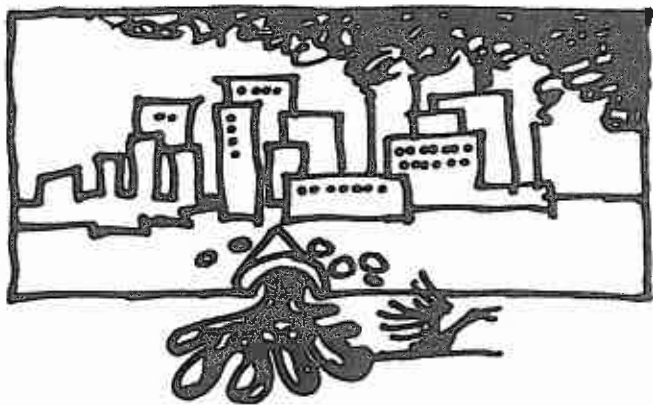
Hør her, Jorden, vi har noe å si til deg -
ikke fordi vi misliker oss her, det er et fint sted dette, nok av vann og høyt og luftig under taket,
vi legger korn i jorden og snart suser det gyllent over markene, for nesten alt har vi fått av deg, olje og friske hav og varm ull om vinteren
men vi har ingen ro lenger. Noe har slått oss ut av kurs og vi går rundt og er redde hver dag for alt som kan komme. Derfor spør vi deg nå:
Hva gjør du med fjellssidene og med havet ?

Hvordan greier du alltid å være i balanse med deg selv,
alltid i likevekt.
Du går i din bane i rommet uten en feil, uten en tomme avvik, lydløs, ensom bak alle lysår i evigheten,
bare med et sakte sus fra havet og fra vinden gjennom skogen nå og da.
Du skifter sol og vind og våren kommer som bestemt.
Alle regnestykker går opp, dine mønstre og figurer er alle klare som glasskrystaller.
Derfor er det vi kommer og spør hvordan får du det til.
For nå har vi bodd hos deg så lenge, i lyst og i nød,
og fra deg har vi fått hva vi hadde behov
unntatt dette ene - likevekten og bestandigheten,
din uforstyrrelige ro.

- - -

Ja, du ser selv hvordan det er fatt med oss,
hvordan vi gjør livet om til død overalt vi ferdes -
fabrikkene som arbeider dag og natt med utslettelsesvåpnene mens millioner av oss lever som dyr, i sult og nød.

Slumstrøkene i øst og vest vokser
som en sykdom
og har alt lagt seg som en skorpe
rundt de store byene,
du ser det selv og vi kan ikke
stanse det.

De som skulle vite noe
murer seg inne i sine systemer
og alle er vi redde ettersom
ingenting kan endres
uten gjennom ustanselig nye mord.
- - -

Du som leder isfjellene ut i
mildere hav
og lar sommer veksle lydløst med
høst,
hver til sin tid,
og som lar våren springe frem
som grønne fontener etter sneen -
lån oss litt av din balanse,
din ro
som når natt går over i dag og
uværet drar bort over åsene
må du hjelpe oss å rette opp
igjen vårt hus
som snart vil styrte sammen og
knuse alle.
Vi tror nok du vil savne oss.
Det vil bli stille her.
Underlig og tyst når marken gror
til og alle hav er øde.
- Og hva skal du si om natten,
til alle stjernene
når de kommer og trenger seg
omkring deg
med kjølige professorøyne glimtende
bak sine strenge brilleglass:
- nå, hvordan gikk det så med
vår kuvøse.
Gikk det galt med eksperimentet ?

Fra diktsamlingen "Pusteøvelser"

Det er en sammenheng mellom menneskes forhold til Gud, naturen og vår "egen" natur - menneskenaturen.

"Et menneske som river seg løs fra skapningens herre, vil i det lange løp også rive seg løs fra skapningen selv."

Helmut Thielicke.

Den australske biologiprofessoren Charles Birch sier:

"Det fins en forbindelse mellom menneskelig rettferdighet og jordas fornyelse, og på den andre siden mellom menneskelig urettferdighet og miljø-ødeleggelse. Når folk ikke lenger bryr seg om hverandre, bryr de seg ikke om omverdenen heller. Industrilederen som forgifter luften og gutten som skjærer istykker setene på busse, oppviser den samme holdning. De er ukyndige. De bryr seg ikke om hverandre. De bryr seg ikke om verden."

Bibelen snakker også om at naturens oppførsel har noe med menneskets å gjøre.

HØR HERRENS ORD, DERE ISRAELS SØNER ! HERREN HAR SAK MED DEM SOM BOR I LANDET.
FOR DET ER INGEN SANNHET OG TROSKAP OG INTET GUDSKJENNSKAP I FOLKET.
DE SVERGER OG LYVER, MYRDER OG STJELER, BRYTER EKTESKAPET OG FARER MED VOLD; BLODDÅD FØLGER PÅ BLODDÅD.
DERFOR SKAL LANDET VISNE, OG ALT SOM BOR DER TÆRES BORT; BÅDE MARKENS DYR OG HIMMELENS FUGLER, SELV FISKEN I HAVET SKAL UTRYDDES.

Hos. 4, 1 - 3 .

Gud styrer naturen og bruker den til å straffe oss med. Når vi forlater vår egentlige plass i naturen og tilrøver oss en maktstilling, vender naturen seg mot oss i katastrofer o.l.

Jeg fant et dikt i ungdomsbladet "Ny Horisont". Dette skildrer hvordan det vil gå hvis vi ikke begynner å ta vårt ansvar alvorlig, og hvilke konsekvenser det vil få når vi kutter Gud ut:

DEN O M V E N D T E SKAPELSEN.

(Les først skapelsesberetningen i 1.Mos.1, 1 - 2,3)

Men etter mange millioner år hadde menneskene endelig blitt kloke nok.

De sa: Hvem snakker om Gud ?
Vi bestemmer selv vår framtid.
Og det gjorde de.
Og så begynte de sju siste dagene på jorden.

OM MORGENEN DEN FØRSTE DAGEN

besluttet mennesket at det skulle være fritt, godt, vakkert og lykkelig. Ikke lenger Guds avbilde men et menneske.
Da mennesket må tro på noe trodde det på frihet og lykke, på statistikk og kvantitet, på penger og framskritt, på planlegging og sikkerhet. Og for sikkerhets skyld hadde det lesset jorden full med raketter og atombomber.

DEN ANDRE DAGEN

døde fisken av industriutslippet, fuglene av pulveret fra de kjemiske fabrikkene, det som var ment for larvene, harene av eksosen fra bilene, hundene av pølsens kunstige farge, silda av oljen på havet og avfallet på havbunnen, for det var radioaktivt.

DEN TREDJE DAGEN

tørket gresset på engene og løvet på trærne, mosen på klippene og blomstene i hagene. For menneskene bestemte selv hvordan været skulle bli, og fordelte regnet etter en nøye uttenkt plan.

Det var bare en liten feil datamaskinen gjorde som fordelte regnet. Da man oppdaget feilen lå båtene på grunn.

DEN FJERDE DAGEN

døde tre av fire milliarder mennesker, noen av sykdommer som menneskene selv hadde utviklet virusen til for noen hadde glemt å stenge beholderen som var klargjort til neste krig. Og deres medisiner hjalp ikke det dugg. De hadde allerede fått virke for lenge i hudkremer og skinker. Andre døde av sult fordi noen hadde glemt nøkkelen til kornlageret. Og de forbannet Gud, for det var jo hans plikt å se til at de var lykkelige. Han var jo ennå den gode Guden.

DEN FEMTE DAGEN

trykket de siste menneskene på knappen da de kjente seg truet. Ild omsluttet jordkloden, fjellet brant og havet dunstet bort, og betongskjelettet i byene sto der svarte og rykende. Og englene i himmelen så hvordan den blå planeten ble rød, siden skitten og brun og til sist askegrå. Og de sluttet å synge i ti minutter.

DEN SJETTE DAGEN

sloknet lyset. Støv og aske formørket solen, månen og stjernene. Og den siste kakkerlakken som hadde overlevd i en rakettbunkers døde av den høye temperaturen som den slett ikke hadde godt av.

DEN SJUENDE DAGEN

var stille. Endelig. Jorden var øde og tom,

og det var mørke over sprekkene
og revnene
i den tørre jordskorpen.
Og menneskenes ånd svedde over
kaoset
som et spøkelse.

Langt dernede i helvete
fortalte man den spennende
historien

om menneskene
som selv ville bestemme over
sin framtid,

og latteren lød
så englene hørte den.

Jørg Zink
(oversatt fra svensk av
M.I. Andersen).

Dette er alvorlige og pessimistiske
tanker som vi også kan finne i
bibelen:

JA, MITT FOLK ER UFORSTANDIG, DE
KJENNER IKKE MEG. DE ER UVETTIGE
SØNNER OG SKJØNNER INGENTING. DE
FORSTÅR SEG PÅ Å GJØRE ONDT, MEN
HAR IKKE VETT TIL Å GJØRE DET GODE.
JEG SÅ PÅ JORDEN - DEN VAR ØDE
OG TOM,

OG PÅ HIMMELEN - DENS LYS VAR
BORTE.

JEG SÅ PÅ FJELLENE - DE SKALV,
OG ALLE HAUGENE BEVET.

JEG SÅ - DET FANTES IKKE ET MEN-
NESKE, OG ALLE FUGLER UNDER HIMMEL-
EN VAR FLØYET.

JEG SÅ - DET FRUKTBARE LAND VAR
BLITT ØRKEN, OG ALLE BYENE VAR
REVET NED.

DET VAR HERREN SOM HADDE GJORT DET
I SIN BRENNENDE VREDE.

Jer. 4, 22 - 26.

Skal vi da bare resignere og la det
skje som "må" skje ?
Nei, Gud har ikke trukket for-
valteransvaret tilbake, og da kan
ikke vi bare sitte passive og se
på at verden går sin skjeve gang.
Vi er helt til det siste ansvarlige
for skapningen og våre livsvilkår.

Luthers kjente ord lyder: "Om jeg
vet at jorden går under i morgen,
vil jeg likevel plante et tre i
dag."

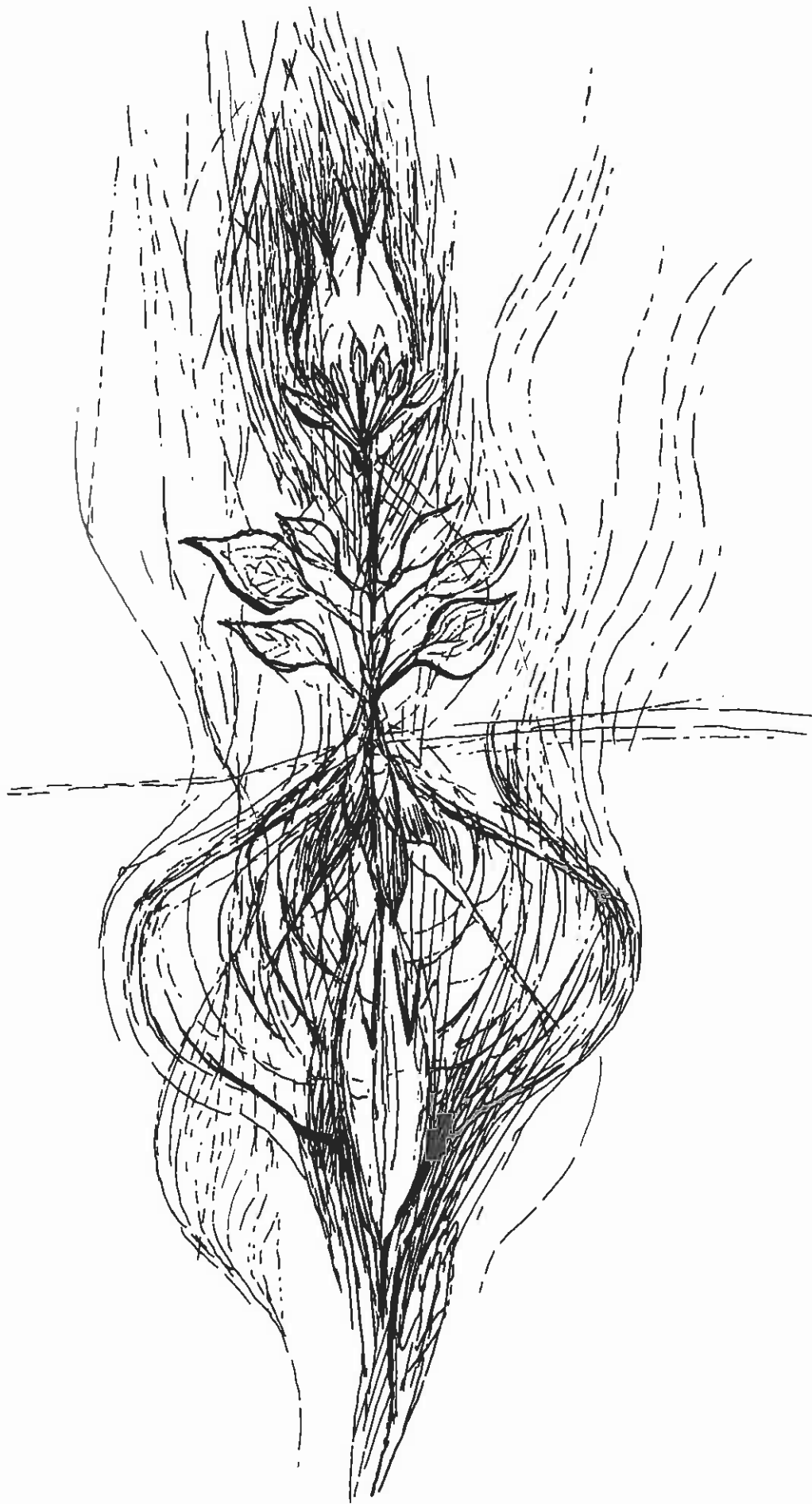
Som vi også ber i kirken hver søn-
dag:

HOLD DIN VERNENDE HÅND OVER ALT DU
HAR SKAPT. HJELP OSS Å DELE JOR-
DENS RIKDOMMER RETT OG FORVALTE
DEM TIL DIN ÆRE OG TIL GAGN FOR
KOMMENDE SLEKTER. FØR VERDENS
FATTIGE FOLK UT AV NØD OG FORNED-
RELSE OG GI ALLE UNDERTRYKTE FRI-
HET !

Denne oppsummeringa av tanker om
skaperverk og forvaltning er skre-
vet som særoppgave ved Misjons- og
Bibelskolen i Stjørdal 1980, av
Kirsti H a n s s e n.

LAT LEVA ALT!

Kveldshimlen gjev
ditt trøytt auga
kvile.

Ei stjerne
er ein barnedraum
um englesmilet.

Og heggeblomen
med sin tunge ange,
er som å ha
den du har kjær
på fanget.

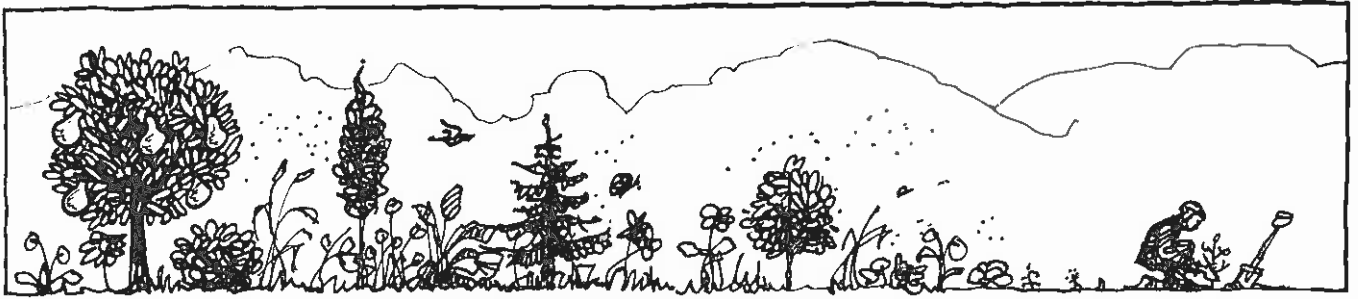
Ei elv som roleg glid
er eit uroleg sinn
til frelse.
Er balsam på eit sår
og sjelehelse.

Og blomane som står
i dogget lauga,
ber gledehonning
heim att
til ditt auga.

Døyvd fossedur
og humlesurr
og fuglesongen,
er som eit kjærleiks-
møte
fyrste gongen.

Um du fekk rikdomen
til vederlag,
du ville angre
at du bytte.
Lat leva alt !
Alt det som er
som ikkje er
til nytte.

De 2 dikta MODER JORD og LAT LEVA ALT er skreve av
Jan-Magnus Bruheim. Dei er henta frå diktsamlinga
ALDRI ELDEST TIDI (Noregs Boklag 1975).

Blodet som flyter i våre årer, er født av Vår Jordiske Mors blod. Hennes blod faller fra skyene, springer fram fra jordens dyp, klukker i fjellenes bekker; flyter stille i sletteenes elver; sover i sjøene, og raser mektig i de stormfulle hav.

Luften som vi puster er født av Vår Jordiske Mors pust. Hennes pust er i himmelens asurblå høyder, sukker i fjelltoppene, hvisker i skogens blader; bølger i kornåkrene og slumrer i de dype daler; brenner het i ørkenen.

Hardheten i våre bein er født av Vår Jordiske Mors bein; av klippene og steinene. De står nakne mot himmelen i fjellenes topper; er som kjemper som ligger og sover på fjellsidene, som gudestøtter satt i ørkenen, og er gjemt i jordens dyp.

Mykheten i vårt kjøtt er født av Vår Jordiske Mors kjøtt; som vokser gult og rødt i trærnes frukter, og som gir oss føde i markens plogfårer.

Våre indre organer er født av Vår Jordiske Mors indre organer, og er skjult for våre øyne, slik som jordens usynlige dyp. Våre øynes lys, våre ørers hørsel er begge født av Vår Jordiske Mors farger og lyder, som er om oss, slik sjøens bølger er om fisken og luftens vinder er om fuglen.

Jeg sier dere i sannhet: Mennesket er Den Jordiske Mors sønn, og fra henne fikk Menneskets sønn hele sin kropp, slik som det nyfødte barns kropp er født i livet til sin mor.

Jeg sier dere for sant; dere er ett med Den Jordiske Mor; hun er i dere og dere i henne. Av henne ble dere født, i henne lever dere, og til henne skal dere gå tilbake.

Ordene er tillagt Jesus, og er hentet fra Essener-evangeliet fra 1. århundre, gjenfunnet i 1930-årene, utgitt av Edmond Székely.

Kjendis
Menneskes